СТРАТЕГИЈА ЗА СОЦИЈАЛНА ИНКЛУЗИЈА НА РОМИТЕ НА ОПШТИНА КУМАНОВО ЗА ПЕРИОДОТ 2023 – 2030

Финален нацрт – Март 2022

НАШАТА ВИЗИЈА Е

“КУМАНОВО, СОВРЕМЕНА МУЛТИКУЛТУРНА ЗАЕДНИЦА ВО КОЈА РОМИТЕ СЕ АКТИВНО ВКЛУЧЕНИ ВО ОПШТЕСТВЕНИОТ ЖИВОТ И СЕВКУПНИОТ РАЗВОЈ НА ОПШТИНАТА“

Подготвил: Марио Вељковиќ, МБА

Содржина

ВОВЕД : 3

ОПИС НА ПРОЦЕСОТ НА ПОДГОТОВКА НА СТРАТЕГИЈАТА ЗА РОМИ НА ОПШТИНА КУМАНОВО ЗА ПЕРИОДОТ 2023 – 2030 г. /чекори/: 4

ОСНОВА ЗА ПОДГОТОВКА НА ДОКУМЕНТОВ : .... Error! Bookmark not defined.

ВИЗИЈА : .... Error! Bookmark not defined.

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТИ ПО ОБЛАСТИ НА ДЕЛУВАЊЕ : .... Error! Bookmark not defined.

ПРОБЛЕМИ И ПОТРЕБИ ПО ОБЛАСТИ НА ДЕЛУВАЊЕ : .... Error! Bookmark not defined.

СВОТ (SWOT) анализа : 9

ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА ПО ОБЛАСТИ НА ДЕЛУВАЊЕ : .... Error! Bookmark not defined.

АКТИВНОСТИ , МЕРКИ , МОЖНИ ПРОЕКТИ : .... Error! Bookmark not defined.

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ : .... Error! Bookmark not defined.

БУЏЕТ: .... Error! Bookmark not defined.

МЕРКИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ПРОГРАМАТА: .... Error! Bookmark not defined.

ЛИСТА НА КРЕАТОРИ НА ДОКУМЕНТОТ: 23

АКЦИСКИ ПЛАН: .... **Error! Bookmark not defined.**

ВОВЕД :

Стратегијата за Роми на Општина Куманово за периодот 2023 – 2030 г. е изработена како документ кој ја отсликува намерата на Општина Куманово за изедначување на степенот на вклученост и интеграција на сите етнички заедници кои во неа заеднички живеат, во современите општествени текови.

При тоа, Општина Куманово се води од желбата за подобрување на квалитетот на живот кај сите свои граѓани, но и од нејзините аспирации за интеграција и вклучување во актуелните европски иницијативи за социјална вклученост.

Тоа би значело и заокружување на стремежот пред кој сме исправени во насока на изградба на кохезивно општество кое се стреми кон континуиран економски и севкупен одржлив развој. Општина Куманово сака да развие општество во кое граѓаните независно на која етничка заедница и припаѓаат се чувствуваат безбедни и имаат еднакви можности за личен развој и напредок. Општество кое интегрира а не сегрегира. односно општество кое давајки им еднакви права и можности на сите, вклучува а не исклучува.

За да ги постигне овие високи цели Општина Куманово ги презеде обврските во врска со потребата од усогласувањето на своите политики со државните закони за кои постои потреба да бидат во согласност со законските регулативи и одреден број на политики на ЕУ.

Пандемијата со КОВИД19 наметна нови предизвици во делот на социјална инклузија како на национално така и на локално ниво, ги истакна на површина системските недостатоци во делот на домување, вработување и здравство, но и дополнително ги влоши позитивните промени кои беа достигнати во полето на образование. Дел од ромската заедница која се наоѓа на маргините на општеството е екстремно изложена на негативни здравствени и социоекономски влијанија кои се манифестираат со ограничен пристап до чиста вода, без основна санитарна инфраструктура, како и недостаток на капацитети и дигитални вештини на учениците да учествуваат во образованите текови. Дополнително, КОВИД19 пандемијата влијаеше на пазарот на трудот како во формалниот така и во неформалниот сектор при што невработеноста кај ромската заедница се зголеми и особено се одрази на зголемување на ризикот од сиромаштија.

Остварувањето на долгогодишната цел на нашата држава за влез во НАТО како и стремежот за целосно интегрирање во Европската унија, недвосмислено ја покажува определбата на како на Владата на Република Северна Македонија така и на локалните самоуправи во кои Ромите живеат во значителен број, за креирање на општество втемелено на идентични вредности како оние на Унијата и тоа почитување на човековите права, еднаквост, демократија, владеење на правото и функционална пазарна економија за сите граѓани.

Со подготовката како и превземањето на мерки за имплементација на овој документ во периодот 2023 – 2030 г. , очекуваме Ромите во Куманово да имаат целосна можност за реализација и интеграција како на лично ниво така и на ниво на етничка заедница, како граѓани со еднакви права и обврски како и сите други граѓани на општината.

Општо за Куманово

Куманово е град на испреплетени култури, религии и традиции, спомени и соживот. Во него ќе прошетате по Уќумат-сокаги, една од најстарите улици (сегашна ул. 11 Октомври), ќе се сретнете со многу стари занаети, ќе пробате вкусна храна, ќе чуете многу легенди. Овде песната и шегата ќе ве пречекаат на секој чекор. Градот на познатиот шегобиец Батко Ѓорѓија, за кого ќе чуете од секого по нешто.

Сместено во североисточниот дел на Република Северна Македонија,на надморска височина од 340 метри, Куманово е лоцирано на самата раскрсница на двата најзначајни коридори во земјата(Коридор 8 – Коридор 10). По број на население, Куманово е најголема општина во Република Северна Македонија зафаќајќи површина од 509,48 км2. Одликите на умерено-континенталната клима преовладуваат низ сите годишни времиња. Градот на непокорот и револуцијата, Куманово денес претставува вистински мултиетнички центар.

Демографија

Општина Куманово според територијалната поделба од август 2004 година, е најголема општина во Република Северна Македонија. Структурата на населението во Општина Куманово е хетерогена и тоа не само во градот, туку и во поголемиот дел на селските средини каде живее население од повеќе националности и етнички групи, разновидна образовна, старосна и полова структура, со различни обичаи, вероисповед и навики, разновидни занимања и други карактеристики.

Куманово според пописот од 2021 има 98.104 жители, што е далеку помалку во споредба со пописот од 2002 година кога броело 105.484 жители. Според етничката структура во Куманово живеат 54.741 Македонци, 25.493 Албанци, 143 Турци и 2.795 Роми, 117 Власи, 6.392 Срби, 38 Бошњаци и 700 припадници на други националности или искажано во проценти, во Куманово живеат 55,8 % Македонци, 25,99 % Албанци, 0,15 % Турци, 2,85% Роми, 0,12 % Власи, 6,52 % Срби, 0,04 % Бошњаци и 0,71 % припадници на други етнички заедници. На подрачјето на Куманово има 30.450 домаќинства кои што живеат во 38.147 станбени единици.

Инаку, по прашањето за демографијата во Куманово и Кумановско, може да се констатира дека демографската структура на населението е значаен показател на динамиката за развој на популацијата, односно важен елемент за развиток на одделни предели. Природно-географските одлики овозможиле кумановскиот крај да биде населен уште во предисториско време, за жто сведочат повеќе наоѓалишта од тој период. Доаѓањето на Словените во VI век на Балканот и во овие краишта, дадоа основен белег на составот на населението, а пак навлегувањето на турците во XIV век и нивното петвековно задржување, имало свој одраз на структурата на населението. Посебно во делот на исламизација на христијанското население, односно населување на испразнетите македонски простори со исламско население од други поднебја. Оттука и

повеќеслојниот етнички колорит во кумановскиот крај, кој главно се формира кон крајот на XIX век. По сочуваните пописи на населението од 1900 година во Куманово и кумановско се регистрираат: македонци, срби, албанци, турци, роми, татари, черкези, грци, евреи итн.
По Српско-турските војни од 1876/78 година во Куманово се доселуваат околу 3000 дојденци од српските простори, т.н. Муаџири, што имало силно влијание врз етничката структура на населението во градот, односно неговиот севкупен растеж и развој. Расположливата статистичка евиденција овозможува поконкретно следење на населението во кумановскиот крај од 1900 година до денес.

Географски карактеристики

Куманово и околината што гравитира кон него, се наоѓа во северниот дел на Република Северна Македонија. Оваа територија, најсеверните делови ги има северно од Козјак, во атарот на с.Мглинце, во долината на Мала Река, а најјужната се наоѓа во атарот на с. Живиње. Од најсеверниот до најјужниот дел во Кумановско, растојанието изнесува 43 км воздушна линија, а во правец исток-запад растојанието е 50,4 км. Кумановскиот крај од соседните области е одделен со делови на стари грамадни планини. На запад се издигаат огранците на Скопска Црна Гора, кои во овој крај се познати под името Карадак. На север се наоѓаат падините на Руен, додека падините на планината Козјак се спуштаат кон трговишка област. На исток е планината Герман со Славишката котлина, додека од јужната и југоисточна страна се ридестите терени на Градишка Планина со која брановидното Кумановско Поле е одделено од Скопската Котлина и Овче Поле. Кумановскиот крај (старата општина Куманово) во чии рамки денес егзистираат пет единици на локална самоуправа (Куманово, Старо Нагоричане, Липково, Орашац и Клечовце) зафаќаат површина од 1212 километри квадратни, што претставува 4,71% од територијата на република Северна Макеоднија. Во наведениот простор се распостелале 110 населени места, главно населени со етнички хетерогено население.

Во минатото низ оваа област минувале значајни патишта преку кои се воспоставувале врски помеѓу областите околу Јадранското Море со оние околу Егејското и Црното Море. Денес за Кумановскиот крај најголемо значење има Моравско-Вардарската Долина по која минува железничката линија изградена во 1800 година, како и асфалтен пат кој јужно од Куманово е современ автопат. Во напореден правец се користат два правца: едниот преку Крива Паланка кон соседна Бугарија и Турција, додека другиот, оди на југоисток, преку Овче Поле ги одржува врските со населените места во Источна Република Северна Македонија.

Геолошката градба на Кумановско е разновидна, со различна старост и припаѓа, главно, на две зони: Вардарската и Родопската. Планините главно припаѓаат на Родопската маса која се смета за постара. Во овој дел спаѓаат планините Скопска Црна Гора, Руен и Козјак. Западно од Куманово се протегаат огранците на Скопска Црна Гора на која се наоѓа највисокиот врв во областа, Рамно со 1651 метар. Во северниот дел од областа се протегаат делови од планината Руен, која со поголем дел се наоѓа во Србија. Источно од Руен е средновисоката планина Козјак, позната од поновата историја по повеќето борби од НОБ, како и по одржаното историско Прво заседание за АСНОМ, на 2 август 1944 година, во манастирот “Св.Отец Прохор Пчињски”. Планината Козјак главно се протега помеѓу двете најголеми реки во оваа област, Пчиња и Крива река. Бислимската

Клисура на реката Пчиња е место кое изобилува со природна убавина. Поради цврстината на карпите кои ги пресекува, клисурата на одредени места има изглед на кањон, со голем број на пештери по каменливите страни.

Освен споменатите две реки, во Кумановската област се среќаваат и подземни води, извори на минерална вода, како и вештачки акумулации. Освен реките Пчиња и Крива Река, позначајни реки во овој крај се Кумановска Река, која настанува од Липковска и Којнарска Река, потоа Слупчанска, Отљанска и Матејачка Река. Во Липковскиот реон, на Липковската река се изградени две акумулации: Липковската бетонска лачна брана, изградена во 1958 година, висока 37 метри со површина од 0,40 км2 а акумулацијата Глажња, исто така бетонска лачна рана, изградена во 1971 година, висока 80 метри, долга 344метри, со езеро кое зафаќа површина од 0,97 квадратни километри.

Во Кумановскиот крај има неколку извори на минерална вода. Најпознати се оние кај селото Проевце, потоа во Липково, кај с. Стрновац, во Клечовце и други. Засега лековитите води од овие извори единствено се искористени во с.Проевце, со Кумановската Бања и експлоатација на минералните води во с.Проевце и Клечовце. Температурата на водата на Проевските извори изнесува 28 степени.

Природните богатства во Кумановско се разновидни. Освен водите, карактеристично е богатството со плодни почви, разновиден растителен свет и наоѓалишта на метални и неметални руди. Од металните наоѓалишта познато е антимонско-арсенско наоѓалиште кај с.Лојане, додека од неметалните, се базалтните и глинените резерви кај с. Младо Нагоричане. Кај с. Липково се користат травертините,а кај с.Бељаковце се наоѓалиштата на опалска бреча, односно мермер кај Вуксан.

Од покарактеристичните климатски услови на Кумановскиот крај се издвојуваат неколку. Најниската температура забележана во Куманово и Кумановско изнесува -24 степени С, измерена на 27 јануари 1954 година, а највисока +40 степени С на 22 август 1952 година.

Просечната годишна количина на врнежи изнесува 549,3 мм на квадратен метар. Најчест ветар кој дува на овие простори е северниот, а по него северозападниот. Северниот е најчесто во јануари, јуни и јули, а северозападниот е најчест од мај до октомври. Просечно годишно осончување во Куманово е 2200 часови.

Профил на ромската заедница во Куманово

Ромската популација во општината Куманово според пописот од 2021 година брои 2.795 жители , пред се населени во Градот Куманово и тоа во населените Места „Средорек“ (која претставува чиста Ромска средина со евидентирани повеќе од 600 стамбени објекти и над 1300 жители Роми), а останатото Ромско население е населено во населените места : „Перо Чичо“ , „Бавчи“ , „Стари Лозја“ , „Бедиње“ , „Пармакови Ниви“ и во Централното Градско подрачје. Голем дел од нив се соочува со низа нерешени проблеми од областите на: непланска градба, нерешена инфраструктура , живеење во субстандардни услови за живеење и нерегулирани имотно правни односи. За тоа се земени постоечките аргументи и тоа , за населеното место Средорек која според постоечките Урбанистички Планови (ГУП) е лоцирана во зелено прометна површина и сите објекти во тој опфат (неколку хектари) се бесправно изградени, што е вистински показател за проблемите од областа на домување. Дел од горе

споменатите населби сеуште се соочуваат со проблеми и од инфраструктурен карактер и тоа : нерешени улични пристапи отворени атмосферски канали, нецелосна и несоодветна опфатеност со водоводна мрежа (Регистрирани се семејства кои користат вода за пиење од бунари), одводна канализација и нецелосна опфатеност со водоводна мрежа , одводна канализација (се уште во централното градско подрачје има семејства кој користат септички јами) и отпадни води , неквалитетно енергетско напојување, недоволен број на телефонски приклучоци и непокриеност со улично осветлување. Не е мал и бројот на евидентирани нестандардни објекти , руинирани , со стара или несоодветна електрична инсталација. Истите претставуваат вистинска закана од аспект на пожари , рушење (делумно или целосно) .

Имајќи ги предвид новите законски регулативи за задолжително образование, некои системски проблеми се надминати но за жал законските одредби не се лесно применливи за поголем дел на семејства од Ромска популација.

Како основни причини за малиот одзив на Ромите во образованието се смета ниската свест на родителите за потребите од образованието, а особено се истакнува и нивниот лош социјален статус . Големиот процент на невработеност или лоши услови за домување, дисфункционални семејства и сл., се исто така причини за постоење на голем процент на необразовани роми во Општината Куманово или забележан раст на деца кои го напуштаат образовниот процес. Исто така нереалното декларирање на образованието како бесплатно се тангира како посериозен проблем. Според податоците на Секторот за образование, во учебната 2021/2022 година , во основното и средното образование во Општина Куманово, образованата настава ја посетуваат 453 ученици од Ромската заедница, од кои 59 во средните училишта, а 394 во основните. Во учебната 2020/2021 година во националната структура на наставниот кадар и во основните и во средните училишта има мал и недоволен број наставници – Роми. За националната структура на административниот и техничкиот персонал немаме податоци.

Во општина Куманово, кога станува збор за ромската популација околу нивното вработување има повеќе проблеми на кои треба да се обрати внимание. Врз основа на статистичките податоци од Агенцијата за вработување на РМ во периодот на Март 2023 година евидентирани се 851 Роми, од кои 412 се жени 439 мажи.

Во општината Куманово, кога станува збор за ромската популација околу нивното вработување има повеќе проблеми на кои треба да се обрне внимание. Од нив најзабележителни се недоволната информираност на Ромската популација за популарните мерки на Владата на РМ за вработување , но и големиот недостаток на интерес на невработени, работоспособни лица евидентирани во Агенцијата за вработување – за своите права и обврски кои произлегуваат од Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност. Регистрирани се и проблеми кои произлегуваат од нискиот степен на образование на Ромите, но и од постоење на предрасуди и дискриминација од страна на дел од бизнис секторот за вработување на Ромската популација во малите и средните претпријатија. Клучен сегмент во реализација на формализирање на мали или семејсни бизниси од страна на Ромите е поврзана од од нивниот социо – економска положба која исто така е пречка за нивната кредитна неспособност. Во оваа сфера треба да се истакне и несоодветната правична застапеност на Ромите при вработување во државните институции – согласно одредбите од Рамковниот договор. Постои и отсуство на претприемачки дух кај Ромската етничка заедница, односно не постои свест за размислување за сопствен ангажман во мали и средни претпријатија. Постојат бројни примери на млади Роми кои стапуваат во брачна и

вонбрачна заедница прерано , а жената ромка преферира да се одлучи на непланско раѓање на повеќе деца од што и произлегуваат проблеми за нејзина салаба заинтересираност за вработување. Според одредени евиденции од корисници на социјална парична помош во Општина Куманово во 2022 година евидентирани 12262 членови во 453 Ромски домаќинства. Од истите податоци од 2022 , евидентирани се и Роми корисници на Социјална парична помош и тоа 557 корисници на детски додаток, 36 лица на посебен додаток и еднократна парична помош за новороденчиња 78.

На горе наведеното се надоврзуваат и проблемите од здравството, кое евидентира исто така голем број на проблеми кои претежно бараат посистематски пристап на решавање . Имено во оваа област Ромите покажуваат одредена специфичност и се разликуваат од генералната слика за здравствена заштита на национално ниво. Сето тоа се должи на лошите услови на живеење, недоволно или немање на никакво образование, недостапност на здравствена заштита посебно за социјалните случаи , недоволна хигиена и слично. Сите овие фактори придонесуваат во оваа заедница да бидат регистрирани потреби кои ќе бидат насочени кон зголемување на едукацијата , здравствената свест и упатеност во однос на користење на здравствената заштита како превентивна мерка за спречување на заразни болести или намалување на ризици посебно кај помладата Ромска популација. Проблемите за редовна вакцинација се уште се присутни, со тоа што во евиденцијата на Здравствениот Дом од Куманово во 2022 година евидентирани се 54 деца од кои редовно примиле вакцина 4 , а 18 се не редовни и 11 деца не се пронајдени а се во евиденција и едно дете е иселено од државата ,деца се починати, а според евиденцијата во 2022 година. Во оваа проблематика , посебно провејува проблемот на деца иселени во странство така што статистиката од 2007 до 2010 година покрај редовните деца евидентира и ?? кои заминале надвор од границите на државата и ?? деца се непронајдени.Од областа на гиникологијата од страна на одделот при Медицинскиот Центар во Куманово се издвојуваат посебно проблемите кај адолесцентните трудници, кои поради нередовна гиниколошка контрола се соочуваат со ризици, предвреме да го изгубат плодот , а тоа создава во одредени случаии и посериозни проблеми во понатамошниот развој на Ромските девојчиња. Од 846 пороѓаи во Куманово годишно, 64 од мајките се жени Ромки.

Ромската култура и традиција се богати и специфични. Голем дел од роското и не ромското население во куманово истите не ги познава. Непознавањето на културата на Ромите предизвикува проблеми како кај самите Роми а неретко и остантите етнички заедници настапуваат кон нив со предрасуди и стереотипи. Постои и појава на дискриминација на Ромите како во дел од образовните институции така и на други места и прилики.

Сепак Ромите во Куманово се важен чинител на градското живеење, и покрај тоа што имаат одредени проблеми, еден дел од нив активно учествува и дава придонес во опшествениот живот во нивниот роден град Куманово.

Методологија за подготовка на документов

Во периодот Декември 2022 – Март 2023г., при креирањето на овој документ е имплементиран процес базиран на методологијата позната како Партиципативно стратешко планирање кое во својата основа претставува демократски процес за:

1. Утврдување на почетните состојби и потребите на граѓаните;
2. Креирање на визија;
3. Креирање стратегија /пристап за достигнување на посакуваната иднина на една организација, институција или локална зедница (општина);

Во документот се опфатени 5 области кои претсавуваат особен интерес за Ромите, во кои е препознаена потреба од итно делување. Тоа се:

- Образованието
- Здравството
- Домувањето
- Вработувањето и
- Културата

Во подготовката на документот беа вклучени претставници на сите целни групи и заинтерсирани страни од областите на делување, кои од свој аспект дадоа придонес за развивање на сеопфатен и корисен стратешки документ, кој ги представува и вклучува потребите и предлозите на засегнатите страни.

Со имплементацијата на Стратегијата за Роми на Општина Куманово за периодот 2023 – 2030 г ќе се придонесе кон намлување на исклученоста на Ромите пред се, што дополнително поволно ќе влијае и на подобрување на квалитетот на животот на граѓаните на општината во целост. Самиот документ содржи три главни точки, откривајќи логичен редослед на процесот на стратешкото планирање односно: дијагноза > евалуација > прогноза. Во оваа смисла, покрај воведот, основата за креирање и имплементираната методологија, документов ја има следнава структура:

1. Анализа на тековната ситуација посочена во профилот на ромската заедница во Куманово како и во секцијата Проблеми и потреби;
2. SWOT Анализа;
3. Стратегија со дефинирани:
   - Стратешки приоритети, Стратешки цели и Програмски цели;
   - Активности, Можни мерки и проекти
   - Очекувани резултати и индикатори
4. Буџет (проекција, отворена финансиска конструкција со посочени очекувани извори)
5. Акциски план за имплементација на стратегијата во таблерна форма со структура: Програмска цел, Активност, Очекуван резултат, Индикатор, Рок, Можен имплементатор, Буџет

Шемата на методологијата на работа на овој стратешки документ се базира на стандардна концептуална рамка на стратешко планирање и ги вклучува следните главни функционални фази и активности:

- Прибирање информации;
- Анализа на информации;
- Дефинирање на стратешка рамка, визија, приоритети и стратешки цели и
- Создавање на акциски план;

При изработка на овој документ, работната група, ги имаше предвид сите јавно достапни информаци, пред се на официјалната страна на Општина Куманово, како и досегашни плански документи на Општината во повеќе области. Покрај ова, како важен ресурс беа искористени национални документи и информации за Ромите и ромската заедница достапни на веб страната на МТСП (Министерството за труд и социјална политика).

ОПИС НА ПРОЦЕСОТ НА ПОДГОТОВКА НА СТРАТЕГИЈАТА ЗА РОМИ НА ОПШТИНА КУМАНОВО ЗА ПЕРИОДОТ 2023 – 2030 г. /чекори/

Чекор 1, СОЗДАВАЊЕ НА ТИМ ЗА КРЕИРАЊЕ НА СТРАТЕГИЈА

Одделението за стратешко планирање, креирање на политики и следење на ЛЕР спроведе партиципативен и отворен процес што вклучуваше активности кои беа насочени кон формирање на тим кој ке биде активен учесник но и главен креатор како на стратегијата, така и на Акцискиот план преку кој истата ќе се имплентира. Членови на овој тим беа ?? лица и во истиот беа вклучени Советници /челенови на советот на општината/, вработени во општинската администрација, претставници на релевантни институции кои постојат и делуваат во Куманово, претставници на локални и регионални граѓански здруженија и невладини организации, сите кои беа дел од одделението за ЛЕР како и Надворешниот Стручен Консултант.

Чекор 2, ОРГАНИЗИРАЊЕ НА ПАРТИЦИПАТИВНИ РАБОТИЛНИЦИ

За да се развијат комплетно Стратегијата за Роми на Општина Куманово за периодот 2023 – 2030 г вклучително и Акцискиот план за имплементација на истата, Одделението за стратешко планирање, креирање на политики и следење на ЛЕР организираше 5 работилници и една презнтација. 4 од работилниците беа организирани во месец декември 2022 година. Како основа за создавање на стратегијата беа искористени повеќе веќе постоечки и достапни за општината документи, податоци и информации. Притоа беа креирани основата за првиот нацрт на документот, основата за акцискиот план, првиот нацрт, беа презентирани и пленарно ревидирани првите нацрти на стратегијата и акцискиот план. Тимот за креирање на стратегијата предводен од тимот на Одделението за стратешко планирање, креирање на политики и следење на ЛЕР и Стручниот Консултант беше изразено ефективен и ефикасен и успешно ги одреди првичните верзии на Визијата, Обпастите на делување, Приоритетите, Стратешките и Оперативните програмски цели, вклучително Клучните активности, а делумно и рокови. Во рамки на процесот се одредија и очекуваните резултати и потенцијалните показатели на успех /индикатори. Буџетот на стратегијата како неизиставен дел од акцискиот план ќе биде дополнително развиен од страна на релевантните структури на општина Куманово кои се надлежни за финансиското планирање и подготовка на општинските опративни програми. Беше направена и СВОТ /SWOT/ анализа на во однос на секоја од 5-те области на делување.

Резултатите од оваа анализа се експлицитно представени во документов и истите се земени предвид. Дел од првичните размислувања и идеи на основа на оваа анализа беа иземени од страна на креаторите на документов.

Чекор 3, ПОДГОТОВКА НА ПРВ НАЦРТ

После реализацијата на првите 4 работилници, врз основа на резултатите од истите, Стручниот Консултант го разви првиот нацрт кој на работниот тим за креирање на стратегијата му беше представен на петтата работилница на која креаторите дадоа придонес кон финализирањето како на стратегијата така и на акцискиот план за имплементација на Стратегијата.

Чекор 4, РЕВИЗИЈА И ФИНАЛИЗАЦИЈА НА НАЦРТ

После првичната презентација и деталното ревидирање на првиот нацрт од страна на институциите, јавноста и организациите, Стручниот Консултант го финализираше документот Стратегијата за Роми на Општина Куманово за периодот 2023 – 2030 г и Акцискиот план за имплементација на истата. Документите му беа доставени на Одделението за стратешко планирање, креирање на политики и следење на ЛЕР на оштина Куманово кое понатаму е одговорно за иницирање на процес на јавна промоција како и официјално усвојување на истите од страна на Советот на Куманово.

ОСНОВА ЗА ПОДГОТОВКА НА ДОКУМЕНТОВ

Како што е наведено во Националната стратегија за инклузија на Ромите 2022 – 2030 во Република Северна Македонија, водејќи се од заложбите кои произлегуваат од Познанската декларација за земјите од Западен Балкан за интеграција на Роми во рамките на Берлинскиот процес на проширување на ЕУ, како и заклучоците од средбата на министрите за инклузија на Роми во 2020, Република Северна Македонија пристапи кон изработка на нова национална Стратегија за инклузија на Ромите 2022 – 2030 по насоките дадени во Стратешка Рамка на ЕУ за Ромите. Стратегијата за инклузија на Ромите 2022 – 2030 во Република Северна Македонија е дел од јавните политики на Република Северна Македонија за изедначување на степенот на вклученост и интеграција на ромската заедница со сите етнички заедници. Инвестирањето во развојот на ромската заедница има долгорочни придобивки, во поглед на подобрувањето на социјалната кохезија и економскиот статус за Ромите на долгорочен план. Дополнително, инклузијата на Ромите во општеството ќе се одрази позитивно и на постигнувањето на одржливите развојни цели на Организацијата на Обединетите Нации, како и позитивни оценки во делот на поглавјето 23 кое се однесува на унапредување на полето правосудство и човекови права.

На Европско ниво, евалуацијата на стратегиите за Роми на земјите од Европската Унија за периодот 2011 - 2017 и податоците од агенцијата за фундаментални права на ЕУ во 2011, 2016 и 2019 година, покажуваат дека севкупниот напредок во интеграцијата на Ромите е ограничен, иако постојат значителни разлики во областите на политиката и земјите. Имајќи ги предвид резултатите од евалуацијата, Европската комисија на 7 октомври 2020 година усвои нова 10- годишна „Стратешка рамка на ЕУ за еднаквост, вклучување и учество на Ромите“4 (2021-2030), која беше поддржана од партнерите од Западен Балкан на министерскиот состанок на 27 октомври во Република Албанија.

Во член 48 од Уставот на Република Северна Македонија, поставени се темелните вредности на културните права кои се однесуваат на презервацијата и промоцијата на културниот идентитет на заедниците кои живеат во државата. Промоцијата на културата може да се перципира како инструмент за афирмирање на идентитетот на ромската заедница, но и како инструмент за промоција на интеретничка комуникација и интеграција на Ромите во општеството.

За социјалната инклузија и интеграција на поединците и етничките заедници во општеството неспорно е дека степенот на познавањето на различноста, културата и традициите пропорционално придонесува за превенцијата и намалувањето на предрасудите и стереотипите кон сожителите кои се од другите етнички заедници независно од тоа дали тие се мнозински или малцински. На културата треба да се гледа и како на

фактор за понатамошна еманципација на ромската заедница, и затоа таа треба да биде во согласност со напорите кои се прават во образовниот систем.

Културната димензија е нераскинливо поврзана и со употребата на мајчиниот јазик, која наоѓа своја примена во доменот на образованието. Воедно, преку планиран и системски развој и промоција на ромската култура, се остварува и поголема партиципација и интеграција на Ромите во главните текови на македонското општество.

Согласно претходно посоченото, секоја општина во Република Северна Македонија во која што Ромите живеат во значителен број има обврска да подготви и да имплементира општинска стратегија за инклузија на Ромите.

ВИЗИЈА

“КУМАНОВО, СОВРЕМЕНА МУЛТИКУЛТУРНА ЗАЕДНИЦА ВО КОЈА РОМИТЕ СЕ АКТИВНО ВКЛУЧЕНИ ВО ОПШТЕСТВЕНИОТ ЖИВОТ И СЕВКУПНИОТ РАЗВОЈ НА ОПШТИНАТА“

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТИ ПО ОБЛАСТИ НА ДЕЛУВАЊЕ

1. ***Целосна урбаниција на населбите во кои доминантно е застапено Ромското население во Општина Куманово до крајот на 2030 година.***

2. ***Да се зголеми бројот на вработени Роми за 20% до крајот на 2030 година.***

3. ***Значително да се зголеми бројот на високо образовани Роми како и бројот на Роми со завршено средно образование до крајот на 2030 година, како основен педуслов за нивна целосна социјална инклузија во Куманово.***

4. ***Целосен опфат на Ромските деца во Куманово во ситемот на основното и средното образование.***

5. ***Да се подобри здравствениот статус на Ромите во Куманово до крајот на 2030 година.***

6. ***Да се интензивира промоцијата и презентацијата на културата на Ромите како основен предуслов за намалување и елиминација дискриминацијата на Ромската заедница во Куманово до крајот на 2030 година.***

(СОСТОЈБИ) ПРОБЛЕМИ И ПОТРЕБИ ПО ОБЛАСТИ НА ДЕЛУВАЊЕ

Домување

1. **Населбите Средорек , Бавчи и Пармакови ниви не се урбанизирани**
2. **Помеѓу 70% - 80% од објектите во населбите Средорек, Бавчи и Бараки/Перо Чичо, се нелегални**
3. **Голем дел од младата ромска популација во општина Куманово имаат нерешено станбено прашање и живеат под кирија.**
4. **Субстандардни услови на живеење кај најмалку 60% од ромската популација**
5. **Не постои систем на управување со комуналниот отпад во населбите каде што доминантно живее ромско население**
6. **Значителен број на Роми работат како неформални собирачи на отпад**
7. **Значителен број на домови во ромските населби не се нумерирани односно за истите не постојат адресни податоци**

Вработување

1. **Голем број на невработени Роми**
2. **Несоодветна правична застапеност на Ромите при вработување во државните институции (согласно со Рамковниот Договор) и институции под надлежност на Локалната самоуправа**
3. **Низок степен на образование – пречка за вработување**
4. **Неинформираност на Ромите за активните мерки за самовработување**
5. **Мал број Роми кои работат на тезги (Пазар) се заинтересирани за формализирање на нивните бизниси**
6. **Предрасуди и недоверба помеѓу бизнис секторот и дел од невработените Роми .**
7. **Голем број на Роми немаат можности за подигање на кредити**

Образование

Предучилишно образование

1. **Мал број на ромски деца во предучилишните установи**
2. **Непознавање на Македонскиот јазик за вклучување во системот на образование**
3. **Немање на потребна документација за упис**
4. **Недостаток на просторни услови /училници и објекти/ за инклузија на ромските деца во предучилишните установи**
5. **Ниско образовно ниво на родителите и неможност на пружање на помош за образовни потреби**

Основно образование

1. Нееднаков квалитет на знаења
- *Нееднакви предзнаења при влез во основното училиште*
- *Непознавање на Македонскиот јазик (терминологија)*
- *Неможност на родителите да им помогнат на децата во учењето на материјалот*
- *Немање на просторни услови за нормално учење*

2. Недоволна вклученост на родителите во образовниот процес на своите деца

3. Напуштање на наставата во основните училишта од страна на Ромските деца поради:
- *Лоша социо-економска состојба*
- *Недоволна соработка родители- училиште – ученик*
- *Непознавање на различностите на културите*
- *Нееднаков пристап на релација наставник – ученик*
- *Недоволна развиена свест за значењето на образованието кај родителите*
- *Непочитување на територијалната организација (која е застарена до степен на неефктивност) на образовните институции при упис на учениците*

4. Многу мал број на запишани ученици Роми го завршуваат оновното образование во предвидениот рок

5. Одреден број на деца Роми без било каква попреченост во развојот се запишуваат во паралелки за деца со посебни потреби

Средно образование

1. **Мал број ученици Роми го завршуваат средното образование поради малолетнички бракови, сезонски работи и др.**
2. **Евидентирани се извесни форми на стереотипи и предрасуди поради непознавање на Ромската култура и традиција од страна наставниците и учениците од останатите националности**
3. **Постои потреба од стипендирање на учениците Роми заради успешно и редовно комплетирање на средното образование**

Високо образование

1. **Мал број на завршени средношколци Роми од Куманово се запишуваат на Факултет**
2. **Постои потреба од стипендирање на учениците Роми заради успешно и редовно комплетирање на високото образование**

Образование за возрасни

1. **Голем број на неписмени Роми**
2. **Немање на официјална база на податоци за бројот на неписмени Роми**
3. **Слаба информираност , интерес и мотивација за докомплетирање на основно и средно образование**
4. **Голем број на Роми со неоформено основно или средно образование**
5. **Непостоење на образовни институции во Општина Куманово кои се формирани/лиценцирани за образование на возрасни**

Здравство

1. **Голем број граѓани од Ромската заедница не ги познават своите права и можности што ги нуди системот за здравствена заштита на РМ**
2. **Одреден број граѓани од Ромската заедница намаат регулирано лична и здравствена документација**
3. **Значителен број на деца Роми не се редовни при имунизација.**
4. **Во Куманово не постои база на податоци за вкупниот број на Роми кои имаат право и обврска на задолжителна имунизација**
5. **Нередовни гинеколошки прегледи на жената Ромка**
6. **Голем број на млади Роми се експонирани на сексуално преносливи болести и болести на зависности**

Култура

1. **Недоволно познавање и информираност за културата и традицијата на Ромите од страна на останатите етнички заедници во Куманово што резултира со манифестација на предрасуди и стереотипи кон Ромската заедница**
2. **Недоволна промоција на Ромската култура и традиција во однос на ромската кујна, книжевност и друго културно богатство како најсилна форма за влијание кон намалување на дискриминацијата на Ромите**
3. **Недостаток на Ромски медиуми во Куманово**
4. **Низок степен на координација при организација на настани за промоција на културата и традицијата на Ромите во Куманово**
5. **Недоволен број на клубови, секции и групи за промоција на културата и традицијата на Ромите во Куманово**
6. **Недоволен број на настани и иницијативи за промоција на културата и традицијата на Ромите во Куманово**

СВОТ (SWOT) анализа

СВОТ / SWOT анализата е алатка што се користи во процеси за стратешко планирање заради донесување на правилни одлуки. Целта на СВОТ / SWOT анализата е да се идентификуваат постојните ВНАТРЕШНИ Силни страни и Слабости на Општина Куманово во однос на сите 5 претходно претставени предметни области, како и да се создаде јасна визија за НАДВОРЕШНИТЕ Можности и Закани карактеристични за ситуацијата. За време на реализација на работилниците во декември 2022, работната група за креирање на документов направи СВОТ анализа за сите 5 области. Резултатите од оваа анализа се поместени и претставени подолу во оваа секција од документов.

Според направената анализа може да се констатира дека постојат реални можности и соодветни локални капацитети за имплементација на најголемиот дел односно скоро целосна имплементација на документов во предвидениот рок во сите 5 области.

Домување

СИЛИ	СЛАБОСТИ
-Постои стручен кадар; -Постојат институции (јавни претпријатија); -Постои соодветна законска урбанистичка процедура за носење на ДУП; -Постои програма (Комунален ред) која предвидува интервенции во подобрување на управувњето со цврст и комунален отпад во Куманово;	-Недоволна меѓу-институционална соработка; -Недоволна промоција на можности; -Гетоизирани Росмки населби -Неурбанизирани населби / населби без урбана опрема -Нерегулиран имотно правен статус на голем број на семејства од Ромска популација -Значителен број на субстандардни живеалишта
МОЖНОСТИ	**ЗАКАНИ**

-Постојат иницијативи и државна поддршка за подобрување на домувањето на Ромите; -Постојат можности за меѓународна поддршка на урбанизација на населби во кои што доминира ромската популација; -Постојат државни фондови за подобрување на квалитетот на домувањето на Ромите;	-Неповолна социо-економска состојба во државата; -Значителен број на сиромашни ромски семејства; -Низок степен на култура и заинтересираност за живеење во колективни станбени згради кај голем дел од ромската популација; -Тенденција на појави на нови гетоизирани Ромски населби

Вработување

СИЛИ	СЛАБОСТИ
-Постои стручен кадар; -Постојат институции (АВРМ, ЦСР); -Постои Занаетчиска комора; -Постио Локален економско-социјален совет ЛЕСС во општината; -Општината има стратешки документи за Локален економски развој; -Постои ТИРЗ Куманово;	-Недоволна меѓу-институционална соработка; -Недоволна промоција на можности;
МОЖНОСТИ	**ЗАКАНИ**
-Постојат државни иницијативи и мерки за вработување; -Постојат државни иницијативи и мерки за само-вработување; -Постојат програми за преквалификација и доквалификација; -Постојат програми за вработување на млади;	-Низок степен на образование кај Ромите; -Низок степен на конкурентност на Ромите на пазарот на труд; -Слаб интерес за вработување на Роми корисници на државна парична помош;

Образование

СИЛИ	СЛАБОСТИ
-Училиштата имаат капацитети (материјално-технички, кадровски и др.) -Институциите имаат база на податоци за ученици и родители; -Невладините организации кои работат на оваа проблематика; -Има основни, средни училште и факултети;	-Недоволна меѓу-институционална соработка; -Социјално загрозени семејство; -Несредени и непрецизни податоци за живеалишта; -Појава на незапшани Роми; -Немање инспекциски надзор на институции на терен;

МОЖНОСТИ	ЗАКАНИ
-Постоење државни фондови за социјална инклузија и образование; -Постоење на законска регулатива; -Користење на податоци од институции; -Постоење на државни стратегии и активности; -Избор на други училишта (Учениците Роми најмногу се сконцентрирани во 2 училишта) а во градот има уште 4 основни училишта;	-Иселување и немање податоци за иселени деца; -Давање на лажни податоци од родители; -Слаба соработка на ромското население; -Избегнување/непочитување на законска регулатива. -Затворени средини-слабо комуникативни; -Традиција(жени домаќинки, невработеност, рано склучување на брак)

Здравство

СИЛИ	СЛАБОСТИ
- Стручен кадар (здравствени работници); - Болница; - Селска амбуланта; - Месна заедница; - Уредба за редовна вакцинација; - Теренска работа на патронажни сестри;	- Немање лекарски кадар во село; - Селските амбуланти се во лоша состојба;
• МОЖНОСТИ	• ЗАКАНИ
- Државата организира МЗ организира теренска вакцинација; - Државата поддржува теренска едукациа (флаери, видео; презентацији, предавање и едуцирање на ромски јазик); - Вклучување на невладини организации кои постојат во Куманово;	- Неприфаќање и не одење на предавања/едукации од страна на целната група; - Избегнување на обврски за здравствена заштита од страна на целната група; - Манипулација со здравствени работници – не пријавување на број на членови, погрешна адреса;

Култура

СИЛИ	СЛАБОСТИ
Во Куманово постојат и се организираат: - Рома труба фест; - Денови на комедија (театар); - Театарски фестивал; - Има повеќе активни ромски НВО;	- Нема група/оркестар на трубачи; - Театар има ама нема глумци; - Играорна секција постои ама не е во функција поради отсуство на финансии;

	- Немање капацитет на локално ниво (кореографи, режисери); - Дистанцирање од ромски манифестации кај дел од администрацијата;
МОЖНОСТИ	**ЗАКАНИ**
- Фондови од Министерство за Култура; - Фондови од ЕУ за поддршка на културата;	- Другите општини имаат поорганизиран пристап во обезбедување на фондови за културни манифестации - Ниска свесност кај мнозинството Роми за потребата од зачувување и промоција на ромската култура;

ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА ПО ОБЛАСТИ НА ДЕЛУВАЊЕ

Домување

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 1: **Создадени предуслови за урбани населени места на ромското население во Општината Куманово**

Програмска цел 1.1. Проценка на состојбите за домување во населбите Средорек и Бавчи

Програмска цел 1.2. Креирање на урбанистичка документација која ќе овозможи создавање на урбани населби во кои доминира Ромската популација

Програмска цел 1.3. Креирани услови за дислокација во нови локации

Програмска цел 1.4 Воспоставување на систем за собирање на цврстиот конунален отпад во населби во кои доминира Ромската популација

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 2: **Подобрена комунална инфраструктура (водовод, канализација , електроинсталација и пат) во населбите каде тоа е потребно**

Програмска цел 2.1. Подобрена водоводна мрежа во Ромските населени места

Програмска цел 2.2. Подобрена канализациона мрежа во Ромските населени места

Програмска цел 2.3. Подобрена патна инфраструктура во Ромските населени места

Програмска цел 2.4. Почиста животна средина во Ромските населени места

Вработување

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 3: **Воведување на нови форми и облици на информирање на Ромите во областа на враборување**

Програмска цел 3.1. Да се подобри информираноста на ромската популација во однос на активните мерки за вработување и законската регулатива при вработување во период од 7г.

Програмска цел 3.2. Да се зголеми број на Роми кои се вклучени во активните програми за вработување на пазарот на трудот за 20%.

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 4: **Да се направи преквалификација и доквалификација на 30% од работноспособна ромска популација врз основа на потребите на пазарот на трудот за период од 5 год.**

Програмска цел 4.1. Да се зголеми бројот на Ромите за 50% за користење на разни обуки за занимања кои се дефицитарни на пазарот на трудот;

Програмска цел 4.2. Зголеменост во делот на вработување за 15% на жените Ромки во период од 8години.

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 5: **Да се намали за 20% бројот на Ромите кои се вклучени во неформални бизниси преку нивно формализирање во период од 5 годни**;

Програмска цел 5.1 Спроведување на мерки и иницијативи за легализирање на бизниси за 10% на годишно ниво во период од 8г.

Програмска цел 5.2 Вработување на најмалку 5 високо образовани кадри во институциите на ситемот

Образование

Предучилишно образование

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 6: **Зголемување на бројот на ромските деца во предучилишни установи за 10 % годишно ниво во период од 5 години**

Програмска цел 6.1 Изработка и ажурирање на База на податоци за вкупен број деца со и без документи на возраст од 0 до 6 години

Програмска цел 6.2 Иницијатива за обезбедување на поддршка во однос на воспитно – образовната работа со деца за најмалку 10 % од вкупен број во период од 1 учебна година

Програмска цел 6.3 Развиени алатки за информирање на родителите

Програмска цел 6.4 Едукација и промоција за директна вклученост во воспитуванието и образованието на своите деца

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 7: **Создавање на просторни услови за предучилишно образование**

Програмска цел 7.1 Развој на проекти за поддршка на предучилишното образование (планирање и спроведување на предзнаење за училиште)

Програмска цел 7.2 Изградба на градинка во близина на населба во која доминира Ромската популација

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 8: **Инклузија на ромските деца во фаза на предучилишното образование**

Програмска цел 8.1 Мултиплицирање на билингвални паралелки во клоновите на Детската Градинка „ Ангел Шајче “ (Македонско – Ромски паралелки)

Програмска цел 8.2 Кампања за придобивките од билингвални паралелки

Основно образование

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 9: **Намалување на бројот на ученици кои го напуштаат образованието по разни основи од основното образование**

Програмска цел 9.1 Студија за осипување од основните училишта

Програмска цел 9.2 Развој на механизми и алатки за спречување на осипување

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 10: **Јакнење на капацитетите на Ромските деца во образовниот процес**

Програмска цел 10.1 Надополнување на пропуштените знаења од претходно пропуштениот материјал за најмалку 50 % од вкупниот број на ученици Роми кој покажуваат слаби резултати

Програмска цел 10.2 Организирање на вонраставни активности за да се дополни знаењето кај минимум 50% (на годишно ниво) од вкупниот број на ученици Роми.

Средно образование

СТРАТЕШКА 11: **Намалување на бројот на ученици кои се осипуваат под разни основи од средното образование**

Програмска цел 11.1 Студија за осипување од средните училишта

Програмска цел 11.2 Развој на механизми и алатки за спречување на осипување

ПРОГРАМСКА ЦЕЛ 12: **Јакнење на капацитетите на Ромските деца во образовниот процес**

Програмска цел 12.1 Надополнување на пропуштените знаења од претходно пропуштениот материјал за најмалку 50 % од вкупниот број на ученици Роми кој покажуваат слаби резултати

Програмска цел 12.2 Организирање на воннаставни активности за да се дополни знаењето кај минимум 50% (на годишно ниво) од вкупниот број на ученици Роми.

Високо образование

ПРОГРАМСКА ЦЕЛ 13 : **Да се зголеми бројот на Роми со завршено високо образование во Куманово за 7 години**

Програмска цел 13.1 Стипендирање на Роми

Програмска цел 13.2 Развој на мотивациони модули за студирање

Образование за возрасни

ПРОГРАМСКА ЦЕЛ 14 : **Намалување на бројот на возрасни Роми во Куманово кои имаат неоформено образование**

Програмска цел 14.1 Поддршка на АВРМ за евиденција и анализа на бројот на Роми со неоформено образование

Програмска цел 14.2 Развој на мерки за мотивација за описменување на возрасните Роми

Програмска цел 14.3 Да се обезбеди лиценцирање на минимум една установа или организација во Куманово за комплетирање на основно образование на возрасни Роми .

Програмска цел 14.4 Да се обезбеди лиценцирање на минимум една установа или организација во Куманово за комплетирање на средно образование на возрасни Роми.

Здравство

ПРОГРАМСКА ЦЕЛ 15: **Зголемување на бројот на имунизирани лица од 0-18 годишна возраст на Ромската популација во Општина Куманово за 30% до 2025 година**

Програмска цел 15.1. Утврдување на број на лица 0-18 годишна возраст од Ромска Популација кои не се редовно или воопшто имунизирани до крајна 2023година

Програмска цел 15.2. Да се подобри информираноста кај 60% од вкупната Ромска популација во Општина Куманово за предноста од навремена имунизација докрај на 2025 година

Програмска цел 15.3. Зголемување на бројот на имунизирани лица од Ромската популација во Општина Куманово за 6% на годишно ниво до крајот на 2026 година

ПРОГРАМСКА ЦЕЛ 16: **Зголемување за 30% на систематски прегледи кај Ромската популација во Општина Куманово на лица од 0 –**

6годишна возраст и до 18 годишна возраст на лица вон образовен систем

Програмска цел 16.1. Утврдување на број на лица кои немат извршено редовни систематски прегледи до крај на 2023 година

Програмска цел 16.2. Да се подобри информираноста за 60% од вкупната Ромска популација во Општина Куманово за бенефитот од редовните систематски прегледи до крај на 2026 година

Програмска цел 16.3. Спроведување на систематски прегледи кај Ромска популација во Општина Куманово кај лица на возраст 0-18 години кои не се опфатени во системот на формално образование во периодот март-октомври на годишно ниво до крај на 2026 година

ПРОГРАМСКА ЦЕЛ 17: **Намалување на број на ново заболени лица од болести на зависности и превенција на адолесцентни бремености кај РЗ во Куманово за најмалку 6% на годишно ниво во однос на состојбата утврдена заклучно со 31.12.2023 година**

Програмска цел 17.1. Утврдување на број на лица уживатели на опојни дроги и алкохол и заклучно со 31.12.2023 година

Програмска цел 17.2. Да се подобри информираноста кај најмалку 200 млади Роми за штетното влијание на опојните дроги, алкохол, и ризиците на адолесцентните бремености и раѓања на годишно ниво до крај на 2026 година

Програмска цел 17.3. Да се подобри информираноста за правата од законот за здравствена заштита во однос на болестите на зависности, адолесцентната бременост, на најмалку 200 млади Роми на годишно ниво до крај на 2026 г.

Програмска цел 17.4. Да се олесни пристапот на Ромите до здравствените услуги преку вклучување на ромски здравствени Медијатори.

Култура

Манифестации

Стратешка цел 18: Да се промовираат ромската култура, фолклор и традиција за да се намалат и надминат стереотипите, предрасудите и дискриминацијата кон Ромите во Куманово.

Програмска цел 18.1. Да се обезбеди финансиска поддршка од страна на Општина Куманово за најмалку 3 настани за зачувување на ромската традиција на локално ниво годишно во периодот 2023 – 2030.

Музика

Стратешка цел 19: Зачувување и унапредување на ромскиот фолклор и традиција на Ромите во Куманово.

Програмска цел 19.1. Да се обезбеди финансиска поддршка за функционирање на 1 ромско КУД финансиски од страна на Општина Куманово на годишно ниво во периодот 2024 – 2030.

Програмска цел 19.2. Најмалку 30 ромски деца и млади да се вклучат во работата на ромското КУД на годишно ниво во периодот 2024 – 2030.

Програмска цел 19.3 Најмалку 3 настани/годишно организирани од поддржаното ромско КУД во периодот 2024 – 2030.

Програмска цел 19.4. Направена најмалку 1 нова кореографија годишно од поддржаното ромско КУД во периодот 2024 – 2030.

Програмска цел 19.5. Да се поддржи најмалку 1 ромски фоклорен фестивал во Куманово годишно во периодот 2024 – 2030.

Литература

Стратешка цел 20: Да се промовираат ромскиот јазик и литература за да се надминат стереотипите и предрасудите кон Ромите во Куманово.

Програмска цел 20.1. Да се обезбеди финансиска поддршка од страна на Општина Куманово за најмалку 2 настани за промоција на ромски литературни дела на локално ниво (по повод Светскиот ден на Ромите 8-ми април, Василица, Ѓурѓовден, и сл.) годишно во периодот 2023 – 2030.

Програмска цел 20.2. Да се обезбеди годишна финансиска поддршка од страна на Општина Куманово за организирање на една литературен конкурс на Ромски јазик на годишно ниво во ООУ во Куманово во кое во значителен број учат деца Роми во периодот 2023 – 2030.

Театар

Стратешка цел 21: Да се промовираат ромскиот јазик и култура преку организација на театарски претстави за деца и возрасни за да се надминат стереотипите и предрасудите кон Ромите во Куманово.

Програмска цел 21.1. Да се обезбеди годишна финансиска поддршка од страна на Општина Куманово за заживување и функционирање на една драмска секција во ООУ во кое во значителен број учат деца Роми во периодот 2023 – 2030.

АКТИВНОСТИ, МЕРКИ, МОЖНИ ПРОЕКТИ

Домување

1. Проценка на состојбите за домување во населбите Средорек, Стари лозја, Бараки Пармакове ниви и Бавчи;
2. Креирање на урбанистичка документација (ДУП и ГУП) која ќе овозможи создавање на урбани населби во кои доминира Ромската популација;
3. Докомплетирање на процеси на легализација и евидентирање на објекти за домување во сопственост на Роми од Куманово;
4. Обезбедување на услови за дислокација на дел од домовите во нови локации;
5. Замена на постоечка и поставување на нова водоводна мрежа во Ромските населени места;
6. Поставување на нова канализациона мрежа во Ромските населени места;
7. Изградба на нова и подобрување на постоечка патна инфраструктура во Ромските населени места;
8. Воспоставување на систем за управување со комунален отпад во Средорек и Бавчи;

Вработување

9. Кампањи за да се подобри информираноста на ромската популација во однос на активните мерки за вработување и
   a. законската регулатива при вработување во период од 8г.;
10. Информативно едукативни кампањеи за да се зголеми број на Роми кои се вклучени во активните програми за вработување на пазарот на трудот;

11. Информативно едукативни кампањи за да се зголеми број на Роми кои се вклучуваат во разни обуки за занимања кои се дефицитарни на пазарот на трудот;
12. Информативно едукативни кампањи за да се зголеми бројот навработени жени Ромки во период од 8години,
13. Спроведување на мерки и иницијативи за легализирање на бизниси во период од 8г,
14. Лобирање за вработување на најмалку 5 високо образовани кадри во институциите на ситемот,

Образование

15. Изработка и ажурирање на База на податоци за вкупен број деца со и без документи на возраст од 0 до 6 години;
16. Обезбедување на поддршка во однос на воспитно – образовната работа со деца за најмалку 10 %
    a. од вкупен број во период од 1 учебна година;
17. Кампањи за информирање на родителите;
18. Едукација и промоција за директна вклученост во воспитуванието и образованието на децата;
19. Изградба на градинка во близина на населба во која доминира Ромската популација;
20. Мултиплицирање на билингвални паралелки во клоновите на Детската Градинка „ Ангел Шајче “ (Македонско –
    b. Ромски паралелки);
21. Кампања за придобивките од билингвални паралелки;
22. Студија за осипување на ученици Роми од основните училишта во Куманово;
23. Обезбедување Медијатори за надополнување на пропуштените знаења од претходно пропуштениот материјал за најмалку 50 % од вкупниот број на Роми ученици во основно образование кои покажуваат слаби резултати ;
24. Обезбедување Медијатори - Организирање на вонннаставни активности за да се дополни знаењето кај минимум 50% (на годишно ниво) од вкупниот број на Роми ученици во основно образование;
25. Студија за осипување на ученици Роми од средните училишта во Куманово;
26. Обезбедување Медијатори за надополнување на пропуштените знаења од претходно пропуштениот материјал за најмалку 50 % од вкупниот број на Роми ученици во средно образование кои покажуваат слаби резултати ;
27. Обезбедување Медијатори - Организирање на вонннаставни активности за да се дополни знаењето кај минимум 50% (на годишно ниво) од вкупниот број на Роми ученици во средно образование;
28. Стипендирање на студенти Роми;

29. Поддршка на АВРМ за евиденција и анализа на бројот на Роми со неоформено образование
30. Лобирање за да се обезбеди лиценцирање на минимум една установа или организација во Куманово за комплетирање на основно образование на возрасни Роми;
31. Лобирање за да се обезбеди лиценцирање на минимум една установа или организација во Куманово за комплетирање на средно образование на возрасни Роми;

Здравство

32. Истражување за утврдување на број на лица 0-18 годишна возраст од Ромска Популација кои не се редовно или воопшто имунизирани до крај на 2023година;
33. Кампања за подобрување на информираноста кај 60% од вкупната Ромска популација во Општина Куманово за предноста од навремена имунизација до крај на 2025 година;
34. Кампања за имунизација заради зголемување на бројот на имунизирани лица од Ромската популација во Општина Куманово за 6% на годишно ниво до крајот на 2026 година;
35. Истражување за утврдување на број на лица кои немат извршено редовни систематски прегледи до крај на 2023 година;
36. Кампања за подобрување на информираноста кај 60% од вкупната Ромска популација во Општина Куманово за бенефитот од редовните систематски прегледи до крај на 2026 година;
37. Спроведување на редовни и вонредни систематски прегледи кај Ромска популација во Општина Куманово кај лица на возраст 0-18 години кои не се опфатени во системот на формално образование во периодот март-октомври на годишно ниво до крај на 2026 година;
38. Истражување за утврдување на број на лица уживатели на опојни дроги и алкохол и заклучно со 31.12.2023 година;
39. Кампања за подобрување на информираноста кај најмалку 200 млади Роми за штетното влијание на опојните дроги, алкохол, и ризиците на адолесцентните бремености и раѓања на годишно ниво до крај на 2026 година;
40. Кампања за подобрување на информираноста за правата од законот за здравствена заштита во однос на болестите на зависности, адолесцентната бременост, на најмалку 200 млади Роми на годишно ниво до крај на 2026 г.;
41. Олеснување на пристапот на Ромите до здравствените услуги преку вклучување на ромски здравствени Медијатори;

Култура

42. Обезбедување финансиска поддршка за најмалку 3 настани за зачувување на ромската традиција на локално ниво годишно во периодот 2023 – 2030.
43. Обезбедување на финансиска поддршка за функционирање на 1 ромско КУД финансиски од страна на Општина Куманово на
44. годишно ниво во периодот 2024 – 2030.
45. Вклучување на ромски деца и млади да се вклучат во работата на ромското КУД на годишно ниво во периодот 2024 – 2030.
46. Поддршка на најмалку 3 настани/годишно организирани од поддржаното ромско КУД во периодот 2024 – 2030.
47. Направена најмалку 1 нова кореографија годишно од поддржаното ромско КУД во периодот 2024 – 2030.
48. Да се поддржи најмалку 1 ромски фоклорен фестивал во Куманово годишно во периодот 2024 – 2030.
49. Обезбедување на финансиска поддршка од страна на Општина Куманово за најмалку 2 настани за промоција на ромски литературни дела на локално ниво (по повод Светскиот ден на Ромите 8-ми април, Василица, Ѓурѓовден, и сл.) годишно во периодот 2023 – 2030.
50. Обезбедување на годишна финансиска поддршка од страна на Општина Куманово за организирање на една литературен конкурс на Ромски јазик на годишно ниво во ООУ во Куманово во кое во значителен број учат деца Роми во периодот 2023 – 2030.
51. Да се обезбеди годишна финансиска поддршка за заживување и функционирање на една драмска секција во ООУ во кое во значителен број учат деца Роми во периодот 2023 – 2030.
52. Да се обезбеди финансиска поддршка за најмалку 2 театарски претстави на ромски јазик за деца и возрасни на локално ниво (по повод Светскиот ден на Ромите 8-ми април, Василица, Ѓурѓовден, и сл.) годишно во периодот 2023 – 2030.

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ

Домување

- Извршена проценка на состојбите за домување во населбите Средорек, Стари лојза, Бараки Пармакове ниви и Бавчи;
- Креирани услови за дислокација на дел од домовите во кои што живеат Роми на нови локации ;
- Подобрена водоводна мрежа во ромските населени места ;
- Подобрена канализациона мрежа во ромските населени места;
- Подобрена патна инфраструктура во ромските населени места ;
- Воспоставен систем за управување со комунален отпад во населбите Средорек и Бавчи;
- Почиста животна средина во ромските населени места ;
- Поголем дел од предвидениот простор да може да се пренамени од зелена површина во област за домување;
- Конкретни мерки за решавање на домувањето на семејствата кои неможат да се урбанизираат во Средорек и Бавчи;
- Зголемен интерес за решавање на легално стамбено прашање (и на бесправно изградени и на нови објекти) ;
- Поголем број на поднесени барања за легализација да го имат остварено своето законско право за легализација на својот бесправно изграден објект;
- Зголемен број на подносители на барања кои искористиле бесплатна правна помош ;
- Поддржани семејства со заеми / финансиска поддршка ;
- Изготвени ажурирани подлоги ;
- Усвоен нов ГУП;

- Усвоени ДУП'ови за Средорек , плус за две нови локации (ново проектирана и Пармакови ниви) ;
- Минимум две посочени локации за дислокација ;
- Трансформирани локации од државно во општинско земјиште , изготвена техничка документација .
- Очекувани резултати и индикатори во однос на подобра комунална инфраструктура (водовод, канализација , електроинсталација и пат) во населбите каде тоа е потребно се :
- Зголемен број на легални приклучени семејства на водоводна мрежа и канализациона мрежа;
- Зголемена метража во км должни на патна инфраструктура во населбите во кои доминира Ромската популација;
- Поставена урбана опрема во Ромските населби;
- Подигната свест за заштита на животната средина во Ромските населби;

<u>Вработување</u>

- Да бидат воведени нови форми и облици на информирање на Ромите во областа на враборување;
- Да се зголеми бројот на информирани Роми за постоечките мерки за вработување;
- Подобрена информираност и вклученост на Ромите во обуки за познат работодавец;
- Подобрена информираност и вклученост на Ромите во обуки за непознат работодавец;
- Да се вклучат најмалку една третина од евидентираните Роми во АВРМ во програми за преквалификација и доквалификација врз основа на потребите на пазарот на трудот за период од 7 години;
- Да се зголеми бројот на Роми кои ќе учествуваат на разни обуки за занимања кои се дефицитарни на пазарот на трудот за најмалку 50% до крајот на 2026;
- Да се зголеми бројот на жените Ромки кои се вклучени во програми за ваботување за најмалку 15% до крајот на 2055г.;
- Да се намалуи бројот на Ромите кои се вклучени во неформални бизниси за најмалку 20% преку нивно формализирање до крајот на 2029 г.;
- Да бидат легализирани најмалку 20% од бизнисите во сопственост на граѓани Роми до крајот на 2030 год.;
- Да се вработат најмалку една половина од високо образованите Роми (кои моментално имаат нелегални бизниси), во институциите на ситемот;

Образование

- Да биде изработена и ажурирана База на податоци за вкупен број деца со и без документи на возраст од 0 до 6 години
- Да се подготват и поднесат иницијативи за обезбедување на поддршка во однос на воспитно – образовната работа со деца
- Да се развијат проекти за поддршка на предучилишното образование (планирање и спроведување на предзнаење за училиште)
- Да биде изградена градинка во близина на населба во која доминира Ромската популација до крајот на 2030г.
- Да се зголеми бројот на билингвалните паралелки во клоновите на Детската Градинка „ Ангел Шајче “ (Македонско - Ромски паралелки)
- Имплементирана кампања за промоција на придобивките од билингвални паралелки
- Да биде подготвена студија за осипување од основните училишта
- Развиени и применети механизми и алатки за спречување на осипување
- Да се обезбеди поддршка за најмалку 10 % ученици од вкупен број на годишно ниво
- Развиени и применети алатки за информирање на родителите
- Промовирана важноста на директна вклученост на родителите Роми во Куманово во воспитуванието и образованието на нивните деца
- Да се подобри успехот кај најмалку 50 % од вкупниот број на ученици Роми кој покажуваат слаби резултати
- Да бидат поддржани вон-наставни активности за да се дополни знаењето кај најмалку 50% ученици Роми на годишно ниво.
- Да биде изработена студија за осипување од средните училишта
- Развиени и применети механизми и алатки за спречување на осипување
- Подобрени знаења од претходно пропуштениот материјал кај најмалку 50 % од вкупниот број на ученици Роми кој покажуваат слаби резултати

- Да биде подобрен опфатот на евидентирани Роми во АВРМ
- Подотвена листа на Роми со неоформено основно и средно образование кои се пријавени во АВРМ
- Да се поддржи обезбедување на лиценца за минимум една установа или организација во Куманово за комплетирање на основно образование на возрасни.
- Да се поддржи обезбедување на лиценца за минимум една установа или организација во Куманово за комплетирање на средно образование на возрасни.
- Да се зголеми бројот на Роми со завршено високо образование во Куманово до крајот на 2030 г.

<u>Здравство</u>

- Да се утврди точниот број на лица 0-18 годишна возраст од Ромска Популација кои не се редовно или воопшто имунизирани до крај на 2024 година;
- Да се подобри информираноста кај 60% од вкупната Ромска популација во Општина Куманово за предноста од навремена имунизација докрај на 2025 година;
- Да се зголеми бројот на имунизирани лица од Ромската популација во Општина Куманово за 6% на годишно ниво до крајот на 2026 година;
- Да се утврди бројот на лица кои немат извршено редовни систематски прегледи до крај на 2024 година;
- Да се подобри информираноста кај најмалку 60% од вкупната Ромска популација во Општина Куманово за бенефитот од редовните систематски прегледи до крај на 2027 година;
- Да бидат спроведени систематски прегледи кај Ромската популација во Општина Куманово кај лица на возраст 0-18 години кои не се опфатени во системот на формално образование во периодот март-октомври на годишно ниво до крај на 2025 година;
- Да се утврди бројот на лица уживатели на опојни дроги и алкохол и заклучно со 2024 година;
- Да се подобри информираноста кај најмалку 200 млади Роми за штетното влијание на опојните дроги, алкохол, и ризиците на адолесцентните бремености и раѓања на годишно ниво до крај на 2025 година;
- Да се подобри информираноста за правата од законот за здравствена заштита во однос на болестите на зависности, адолесцентната бременост, на најмалку 200 млади Роми на годишно ниво до крај на 2026 г. ;
- Да се подобри репродуктивното здравје кај најмалку 40% од вкупниот број на жени Ромки до крајот на 2030;

<u>Култура</u>

- Да се намалат и надминат стереотипите предрасудите и дискриминацијата кон Ромите во Куманово;
- Да се промовираат културата и традицијата на Ромите во Куманово;
- Да се промовираат фолклорот и музиката на Ромите во Куманово;
- Да се промовираат јазикот и литературата на Ромите во Куманово;

БУЏЕТ

За спроведување на оваа програма вкупната потребна сума е ---------------------- денари.
За спроведување на активностите на оваа програма за 2023 година планираниот буџет е: ------------------ денари , за 2024 година е: ------------------ денари, за 2025 година е: -------------------- денари, за 2026 година е: --------------------денари, за 2027 година е: --------------------денари, за 2028 година е: --------------------денари, за 2029 година е: --------------------денари и за 2030 година планираниот буџет изнесува -------------------- денари.
Дел од овие средства ќе бидат обезбедени од владата на Р.С.Македонија, дел преку финансиска поддршка од општина Куманово, а дел од други извори преку спонзорства и донации .
Буџетот на програмава претставува отворена финансиска конструкција .
Пресметката на буџетот е направена во денари.

ТАБЕЛАРЕН ПРЕГЛЕД НА БУЏЕТ

Вкупно трошоци по години на имплементација	**ОБЛАСТИ НА ДЕЛУВАЊЕ**				
	Домување	**Вработување**	**Образование**	**Здравство**	**Култура**
2023					
2024					
2025					
2026					
2027					

2028					
2029					
2030					
ВКУПНО					

МЕРКИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ПРОГРАМАТА

Спроведувањето на Стратегијата за Роми на општина Куманово за периодот 2023 – 2030г. претставува рамка за делување за период од 7 години. Динамиката на спроведувањето на документов ќе биде во согласност со Годишните програми на општината.

Истата претставува базичен документ чија имплеметација ќе трае подолг временски период и согласно на промените на состојбите, таа на оперативно ниво може да се приспособува во зависност од потребите на заедницата.

Постигнувањето на целите од стратегијата, претпоставува широка вклученост на заедницата и учество на јавноста во креирањето на политики на локално ниво. Соработката и координацијата на Локалната самоуправа со сите заинтересирани страни како и граѓаните, е од суштинска важност за афирмацијата како и за воспоставување на дијалог и соработка а со тоа и постигнување на локален економски и социјален развој во пракса.

За ефективна и ефикасна имплементација Стратегијата за Роми на општина Куманово за периодот 2023 – 2030г. се предлагаат следниве чекори:

1. Усвојување на Стратегијата од страна на Советот на општината;
2. Усвојување на Планот за акција со претходно пополнување на колоната БУЏЕТ од страна на надлежните општински служби за планирање на финансии и Одделението за стратешко планирање, креирање на политики и следење на ЛЕР;
3. Советот на општина Куманово ќе назначи Оперативен координатор за реализација на Стратегијата за Роми на општина Куманово за периодот 2023 – 2030г. од Одделението за стратешко планирање, креирање на политики и следење на ЛЕР;
4. Обезбедување на финансиски средства за имплементација на стратегијата преку подготовка на Годишни оперативни планови за имплементација на Стратегијата за Роми на општина Куманово за периодот 2023 – 2030г. (буџетски извори) и проекти (за обебедување на финснсии од домашни и меѓународни донатори);

5. Мониторинг на имплементацијата на мерките согласно планираната динамика предвидена со Плановите за акција за имплементација на Стратегијата за Роми на општина Куманово за периодот 2023 – 2030г преку воспоставување на систем за мониторинг на имплементацијата на Стратегијата на ниво на Координативно тело од 3 члена (1 член од општинската администрација, 1 член на советот на општината и 1 претставник на ромските НВО);

6. Евалуација на имплементацијата на Стратегијата за Роми на општина Куманово за периодот 2023 – 2030г;

Координација

Обврската за координација на имплементацијата на стратегијата што подразбира подготовка на акциски планови, годишни оперативни планови, проекти, извештаи, коментари, мислеша препораки и други потребни документи ќе ја превземе Оперативниот координатор за реализација на Стратегијата за Роми на општина Куманово за периодот 2023 – 2030г.

Стратешко управување

Координативно тело од 3 члена (1 член од општинската администрација, 1 член на советот на општината и 1 претставник на ромските НВО) заедно со Оперативниот координатор за реализација на Стратегијата за Роми на општина Куманово за периодот 2023 – 2030г. ќе:

1. Иницира подговка на релевантни Годишни оперативни планови (ГОП) /интегрирани и сепаратни/;
2. Иницира подговка на проекти;
3. Иницира и лобира за обезбедување средства од локални, национални и меѓународни извори и донатори;
4. Формира и ќе ја координира работата на тематски оперативни групи/кои можат да се формираат по потреба/;
5. Иницира и координира процеси за подготовка на други оперативни програми и проекти;
6. Иницира и координира процеси за ревизија на Стратегијата за Роми на општина Куманово за периодот 2023 – 2030г.

Стратешка контрола

Координативно тело од 3 члена (1 член од општинската администрација, 1 член на советот на општината и 1 претставник на ромските НВО) заедно со Оперативниот координатор за реализација на Стратегијата за Роми на општина Куманово за периодот 2023 – 2030г. согласно предлозите во овој

документ ќе дизајнираат и имплементираат процеси за Стратешка контрола на имплементацијата Стратегијата за Роми на општина Куманово за периодот 2023 – 2030г што вклучува:

1. Мониторинг и Евалуација на програми, акциски планови и проекти;
2. Подготвка на релевантни извештаи /периодични, финални, годишни/;

ЛИСТА НА КРЕАТОРИ НА ДОКУМЕНТОТ

1. Ивана Георгиевска
2. Лидија Костиќ
3. Мердан Муслиевски
4. Сабрије Ајдини
5. Фросина Николовска
6. Слаѓана Перчинковска
7. Радмила Анѓелковиќ
8. Цветанка Арсиќ
9. Наталија Стојмановска
10. Милош Станојковиќ
11. Игор Трајковски
12. Бобан Бојковски
13. Маша Оцепек Ташевска
14. Лиле Младеновска
15. Јасмина Исмаиловска
16. Марија Бабан
17. Ремзија Муслиевска
18. Лилјана Симоновска
19. Снежа Петковска
20. Нецат Муртезовски
21. Ресмије Асановска

22. Љатиф Демировски
23. Никола Бошковски
24. Горан Стојковиќ
25.
26.
27.
28.
29.
30.
31.
32.
33.
34.
35.
36.
37.
38.
39.
40. Мирослав Ристовски,
41.
42. Донка Петровска
43. Марија Бабан
44. Ахмет Јашаревски-Координатор на стратечкиот документ
45. Марио Вељковиќ, Надворешен Стручен Консултант

ПЛАН ЗА АКЦИЈА

ДОМУВАЊЕ

Стратешка цел 1: **Создадени предуслови за урбани населени места на ромското население во Општината Куманово**

Активности	**Очекувани резултати**	**Индикатори**	**Рок**	**Можен имплементатор**	**Буџет**		
					Сума	**Можен извор**	**Коментар**
Програмска Цел 1.1. ***Проценка на состојбите за домување во населбата Средорек и Бавчи***							
Изработка на Студија за стратешка оценка за влијание врз животната средина	Над 60% од предвидениот простор да може да се пренамени	Изработена студија за животна средина и Одобрение или Мислење од Министерство за животна средина		НВО ЕЛС Мин.за животна средина		НВО Донатори	
Изработка на Физибилити студија за домување на ромското население во Местата Средорек и Бавчи	Конкретни мерки за решавање на домувањето на семејствата кои неможат да се урбанизираат во Средорек и Бавчи	Изработена Физибилити студија		НВО		НВО Донатори	
Подигање на јавната свест преку пропагандна кампања за предложените мерки и за законските регулативи за домување	Зголемен интерес за решавање на легално стамбено прашање (и на бесправно изградени и на нови објекти)	Подигната свест на 70% од Ромската популација		НВО		НВО Донатори	
Спроведување на процес на Легализација на бесправно изградени објекти	Над 60 % од поднесените Барања за легализација да добијат Урбанистичка согласност за бесправен објект (и имотен лист за сопственост)	Документација за сопственост по завршен процес на легализација		ЕЛС			Се работи за системски организиран процес врз основа на Закон затоа не се потребни средства
Правна поддршка за подносителите на	Искористена правна помош од страна на минимум 80 % од	Број на семејства кои имаат добиено правна поддршка		НВО		НВО Донатори	

барања за легализација	подносителите на барања						
Финснаиска поддршка за подносители на барања за легализација	Поддржани семејства со заеми / финансиска поддршка	Број на поддржани семејства		НВО		НВО Хабитат (заеми)	
Програмска Цел 1.2. ***Креирање на урбанистичка документација која ќе овозможи создавање на урбани населби во кои доминира Ромската популација***							
Ажурирани геодетски подлоги	Изготвени ажурирани подлоги	Ажурирани подлоги за 1000 куќи		ЕЛС		ЕЛС	
Донесување на нов ГУП	Усвоен ГУП на Совет	Усвоен ГУП		ЕЛС		ЕЛС	
Изработка на ДУП-ови	Усвоени ДУП-ови за Средорек – плус две нови локации Пармакови Ниви)	Усвоени 4 ДУП-ови		ЕЛС		ЕЛС	
Програмска Цел 1.3 ***Креирани услови за дислокација во нови локации***							
Анализа на резултати од Физибилити студија	Минимум 2 посочени локации за дислокација	2 одредени локации		Централна Власт , ЕЛС, МТВ и МЖСПП		ЕЛС	Тековна активност
Изнаоѓање на земјиште и изработка на техничка документација за инфраструктура	Трансформирани локации од државно во општинско земјиште , изготвена техничка документација	2 трансформирани локации и минимум 2 технички документации за канализација , 2 технички документации за вода и 2 технички документации за пат		ЕЛС		ЕЛС МТВ	

Стратешка цел 2: **Подобрена комунална инфраструктура (водовод, канализација, електроинсталацијаи пат) во населбите каде тоа е потребно**

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар

Програмска Цел 2.1 ***Подобрена водоводна мрежа во Ромските населеби***							
Изработка на техничка документација за водоводна мрежа	Готови технички проекти со сите фази и потребни дозволи	Минимум 3 проекти за период од 3 години		ЕЛС ЈП		ЕЛС ЈП	Би се користела можност и аплицирање до МТВ или Донатори
Комплетна изградба на водоводна мрежа (изведба) каде има услови[1]	Број на корисници на водоводна мрежа	Приклучени легално 70% од семејствата на водоводна мрежа		ЕЛС ЈП		ЛС , ЈП , МТВ Донатори	
Ревитализација на постоечка водоводна мрежа	Метри на ревитализирана водоводна мрежа	Подобро водоснабдување за 80% на ромските семејствата		ЕЛС ЈП		ЛС , ЈП , МТВ Донатори	
Програмска Цел 2.2 ***Подобрена канализациона мрежа во Ромските населби***							
Изработка на техничка документација за канализациона мрежа	Готови технички проекти со сите фази и потребни дозволи	Минимум 3 проекти за период од 3 години		ЕЛС ЈП		ЕЛС ЈП	Би се користела можност и аплицирање до МТВ или Донатори
Комплетна изградба на канализациона мрежа (поврзување со фекален колектор) - (изведба)	Број на корисници на канализациона мрежа	Приклучени легално 70% од семејствата на нова канализациона мрежа		ЕЛС ЈП		ЛС , ЈП , МТВ Донатори	
Ревитализација на постоечка канализациона мрежа	Метри на ревитализирана водоводна мрежа	80% на ромските семејствата кои немале приклучок до крајот на 2016 имаат		ЕЛС ЈП		ЛС , ЈП , МТВ Донатори	
Програмска Цел 2.3 ***Подобрена патна инфраструктура во Ромските населени места***							

[1] Каде има услови се мисли во урбанизирани населби кои имаат ДУП и можност за вадење на комплетна урбанистичка документација (дозволи и сл.)

Изработка на техничка документација за соодветна патна инфраструктура	Готови технички проекти со сите фази и потребни дозволи	Минимум 3 проекти за период од 3 години		ЛС ЈП		ЛС ЈП	
Изградба на патна инфраструктура	Метри изградена патна инфраструктура	Минимум два проекти имплементирани за 3 години		ЛС ЈП		ЛС , ЈП , МТВ Донатори	
Санирање на патна инфраструктура	Подобрена патна инфраструктура	Минимум 3 улици реконструирани за период од 3 години		ЛС ЈП		ЛС , ЈП , МТВ Донатори	
Програмска Цел 2.4 ***Воспоставување на систем за управување со комунален отпад во населбите каде живеат Роми во значителен број***							
Набавка на урбаната опрема (канти за ѓубре – мали и големи, клупи за седење и сл.)	Создадени услови за заштита на животната сердина во некои Ромски населби и добивање на урбан лик	Поставена урбана опрема (мин. 50 канти за отпад и 30 клупи , 3 автобуски постројки)		ЛС НВО		Донатори	
Едукација на население за заштита на животната средина	Зголемена свест на Ромската популација за заштита на животната сердина и природата	Минимум 5 во период од 4 години Имплементирани кампањи , едукативни работилници и сл.		ЛС НВО		Донатори	

ВРАБОТУВАЊЕ

***Стратешка цел 3*:** **Воведување на нови форми и облици на информирање на Ромите во областа на вработување**

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска Цел 3.1 ***Да се подобри информираноста на ромската популација во однос на активно мерки за вработување и законската регулатива при вработување во период од 7 години;***							
Одржување на трибини и работни средби со ромското население	Информирани роми во поглед на активните мерки за вработување за 30% Одржани најмалку седум трибини на годишно ниво	Број на одржани трибини /три на годишно ниво број на учесници на одржани трибини		НВО, ЛС, Агенција за вработување		Донатори АВРМ	
Печатење на едукативни – информативни флаери Теренско информирање на роми,	Информирани роми во поглед на активните мерки за вработување за 30% Најмалку четири теренски активности на годишно ниво	Број на одржани трибини број на информирани лица број на печатени флаери		НВО, Агенција за вработување		МТСП АВРМ НВО-донатор	
Програмска Цел 3.2 ***Да се зголеми број на роми за 20% кои се вклучени во активни програми за вработување на пазарот на трудот.***							
Медиуска презентација за активните мерки на државните институции.	Информирани роми во поглед на активните мерки за вработување за 30% Најмалку две оржани прес конференции	Број на медиумски настани Број на оджани прес конференции		НВО, Агенција за вработување		НВО-донатор	
Одржување на редони средби со агенција за вработување во однос за актини мерки на владата	Развиена соработка и информираност на најмалку две НВО со АВРМ	Број на одржани средби во агенција за вработување		НВО, Агенција за вработување		НВО-АВРМ	

Стратешка цел 4: **Да се направи прекфалификација и доквалификација на 30% од работно способна ромска популација врз основа на потребите на пазарот на трудот за период од 8 години;**

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска Цел 4.1 ***Да се зголеми бројот на Ромите за 50% за користење на разни обуки за занимања кои се дефицитарни на пазарот на трудот;***							
Формирање локален тим за организирање на средби обуки во област за вработување	Формиран тим со 7 претставници од ЛС, НВО и АВРМ	Број на одржани средби на тимот		АВРМ , НВО и ЛС		АВРМ , НВО и ЛС	
Формирање на информативен бизнис центар	Оржани најмалку 5 средби годишно со бизмисмени	Број на одржани состаноци со бизнисмените		АВРМ , НВОи ЛС		АВРМ и ЛС донатор	
Организирање на курсеви за преквалификација и доквалификација , според потребите на пазарот	Обучени најмалку 20 лица со стекнати дипломи на годишно ниво Вработени најмалку 10 роми на годишно ниво	Број на обучени лица Број на дипломи Број на вработени роми		АВРМ ,НВОи ЛС		донатор	
Програмска Цел 4.2 ***Да се зголеми бројот на вработени Ромки за 15% во период од 7 години.***							
Организирање на работилници за мотивирање за вработување	Зголемен број на заинтересирани жените за 30%за вработување	Број на жени вклучени во работилниците Број на вработени жени		НВО,АВРМ		Донатор, НВО	

Организирање на обуки за преквалификација и доквалификација за жени ромки	Најмалку 20 жени на обучени годишно ниво	Број на обучени жени Број на дипломи		НВО,АВРМ		Донатор	

Стратешка цел 5: **Да се намали за 20% бројот на Ромите кои се вклучени во неформални бизниси преку нивно формализирање во период од 8 години.**

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска Цел 5.1 ***Спроведување на мерки и иницијативи за легализирање на бизниси за 10% на годишно ниво во период од 8 години***							
Обука за сопствен бизнис и помош при регистрација на мали и средни предпријатија	Регистрирани пет фирми за мали и средни претпријатија На годишно ниво	Број на одржани средби и добиени податоци од регистрирани фирми		АВРМ и НВО		АВРМ ,НВО и ЛС	
Организирање на средби со лица кои имаат неформален бизнис	Регистрирање на минимум пет фирми на годишно ниво	Број на регистрирани фирми		НВО. АБРМ		АВРМ ,НВО и ЛС	
Организирање на средби со банки и институции за кредитирање за отварање на мали и средни предпријатија	Регистрирање на минимум пет фирми на годишно ниво	Број на регистрирани фирми		НВО, АБРМ		АВРМ ,НВО и ЛС	
Програмска Цел 5.2 ***Вработување на најмалку 5 високо образовани кадри во институциите на ситемот до крајот на 2030г.***							
Спроведување на охридски рамковен договор	Вработување на роми минимум по троица во државни институции на годишно ниво	Број на вработени роми во државни институции		ЛС,НВО		АВРМ ,НВО и ЛС	

ОБРАЗОВАНИЕ

Стратешка цел 6: ***Воведување на мерки за зголемување на % на Ромските деца во предучилишно образование***

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска Цел 6.1 ***Создавање на база на податоци за вкупен број на деца на возраст од 0 до 6 години***							
Формирање на работен тим за изработка на база на податоци за бројот на Ромски деца на возраст од 0-6 години	Анализа на потребниот опфат на деца од Ромска популација	Извештај од спроведена анализа		МВР „ Ангел Шајче “ НВО ЛС		МВР „ Ангел Шајче“ НВО ЛС	
Институционално решение за континуирано ажурирање на податоците во базата	Воспоставена соработка со МВР за проток на информации за ромските деца на возраст од 0-6 години	Формирано тело кое има надлежност врз потребните информации		МВР „ Ангел Шајче “ ЛС		МВР „ Ангел Шајче“ ЛС	
Програмска Цел 6.2 ***Иницијатива за обезбедување на поддршка во однос на воспитно - образовната работа со деца за најмалку 10 % од вкупниот број од 1година .***							
Изработка на пакет за социјална помош на родители со деца кои треба да поседуваат предучилишно образование	Вклученост на минимум 40 фамилии кои ќе користат социјален пакет со обврска нивните деца да бидат вклучени во предучилишното образование	40 договори за користење на социјален пакет		МТСП ЛС - Сектор за социјални прашања Ангел Шајче		Донатори ЛС , МТСП	
Формирање на работен тим за имплементација на социјалниот пакет за родители со деца од предучилишно образование	5-то члено тело со надлежност за имплементација на социјалниот пакет	Одлука на совет за формирање на интерсекторско работно тело (ЛС , МВР , Градинки)		Совет на Општина Куманово Секторот за социјални прашања			

Програмска Цел 6.3 ***Развиени алатки за информирање на родителите***							
Кампања за подигање на свеста на родителите за значењето на предучилишното образование	Зголемен интерес за 50 % од вкупниот број на фамилии кои имаат деца за предучилишно образование	40 договори со 40 фамилии кои имаат деца на возраст од 0-6 години		НВО „ Ангел Шајче „ Сектор за социјални прашања		Донатори	
Развивање на механизми за интерактивна соработка со родителите						Донатори НВО	
Програмска Цел 6.4 ***Едукација и промоција за директна вклученост во воспитувањето и образованието на своите деца***							
Развој на проекти за едукација на родители	Во период од 5 години минимум 10 проекти за едукација на родители (по мин. 2 во година)	Број на развиени проекти на годишно ниво		НВО „ Ангел Шајче „ Сектор за социјални прашања		Донатори	
Промоција на добри практики	Имплементација на добри практики во минимум 3 објекти на градинката	Број на настани на годишно ниво Број на учесници		НВО „ Ангел Шајче „ Сектор за социјални прашања		Донатори	
Програмска Цел 6.5 ***Развој на проекти за поддршка на предучилишно образование (планирање и спроведување на предзнаења за училиште)***							
Развој на проекти за планирање и спроведување на предзнаења за училиште	Во период од 5 години минимум 5 проекти за едукација (по мин. 1 во година)	Број на развиени проекти на годишно ниво		НВО „ Ангел Шајче „ Сектор за социјални прашања		Донатори	

Стратешка цел 7: ***Создавање на просторни услови за предучилишно образование***

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска цел 7.1. ***Изградба на градинка во близина на населба во која доминира Ромската популација***							
Изнаоѓање на локација за изградба на градинка и спроведување на процес на сопственост	Спроведена процедура за земјиште сопственост на ЛС	Имотен лист за земјиште		ЛС		ЛС	
Изработка на техничка документација за нова градинка	Технички проект со сите фази	Технички прект со сите фази		ЛС + Ангел Шајче		ЛС ЈОУДГ	
Имплементација на проект „ Изградба на градинка “	Градинка која ќе ги задоволи потребите на дел од Ромските деца	Градинка + имотен лист за објект		ЛС + Ангел Шајче		Донатори	

<u>Стратешка цел 8:</u> Инклузија на ромските деца во фаза на предучилишното образование

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска цел 8.1. ***Мултиплицирање на билингвални групи во клоновите на Детските Градинката „ Ангел Шајче “ (Македонско - Ромски групи)***							
Формирање на паралелка (Македонско - Ромски)	1 паралелка од 20 деца	Формирана паралелка од 20 деца во предвидениот рок		Ангел Шајче		Донатори	
Едукација на воспитувачи	Обучени најмалку 2 воспитувачи	Број на обучени воспитувачи		Ангел Шајче		Донатори	
Набавка на Опрема за функционирање на Македонско Ромска група и матријали за имплементација на програмата	20 деца од две националности кои ги познаваат различностите и културата на друга заедница	Опрема - масички , столчиња , душеци , катчиња, ТВ, ДВД, Комјутер .		Ангел Шајче		Донатори	
Програмска цел 8.1 ***Кампања за придобивките од билингвалните паралелки***							
Организирање на кампања (спотови, настапи , трибини и сл) за информирање на родителите за придобивките од билингвални паралелки	Најмалку 20 договори Зголемен број на заинтересирани родители	-Фотографии, Извештаи Барања -Број на договори за упис на деца во билингвалната паралелка		Ангел Шајче НВО		Донатори	

<u>Стратешка цел 9:</u> ***Намалување на бројот на ученици кои под разни основи се осипуваат од основното образование***

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска цел 9.1 ***Намалување на бројот на деца кои се осипуваат од основните училишта***							
Изработка на годишни анализи за бројот и причините за осипување на Ромските деца од основните училишта	Намален број за 30 % од вкупниот број на деца кои го напуштаат основното училиште	Годишни Извештаи		Сектор за образование			
Делегирање на надлежност на стручна комисија за проблемот со деца кои го напуштаат училиштето		Работна стручна група составена од релевантни стручни лица		Сектор за образование + НВО			
Програмска цел 9.2 ***Развој на механизми и алатки за спречување на децата да го напуштат основното образование***							
Изработка на Прирачници за образовниот кадар со разработени превентивни механизми за напуштање	Прирачник како помагало за наставниците (комуникациони вештини за работа со деца и родители) да користат алатки за работа со деца кои покажуваат одредени симптоми на напуштање на училиштето	Подготвен прирачник во предвидениот рок		Сектор за образование		Донатори	
Развој на проекти за едукација на децата и нивните родители за последиците од напуштање на образовниот процес	Зголемен интерес за 30 % од вкупниот број на Ромска популација во Општината за проблемите во образовниот систем	Извештаи од трибини , работилници, Слики и сл.		Секторот за Образование и НВО		Донатори	

Стратешка цел 10: ***Јакнење на капацитетите на ромските деца вклучени во образовниот процес***

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска цел 10.1 ***Надополнување на пропуштените знаења од претходно пропуштениот материјал за најмалку 50% од вкупниот број на ученици Роми кои покажуваат слаби резултати***							
Работилници за подигање на свеста на родителите за битноста на образованието на нивните деца	Зголемен интерес за 30 % од вкупниот број на Ромска популација во Општината за проблемите во образовниот систем	Извештаи од спроведени активности на НВО		НВО Сектор за образование Основни училишта		Донатори НВО	
Формирање на генерациски тимови во училиштата во кои учат деца од Ромска популација	Подобар успех на Ромските деца	Извештаи од училиштата		Основните училишта во кои учат деца од Ромска Популација (11 Октомври, Магдалена Антова и .....)		Донатори НВО	
Вклучување на Ромски образовни медијатори во ОУ за помош и поддршка на Ромските ученици на релација ученик – родител – училиште	Подобар успех на Ромските деца	Извештаи од училиштата		Основните училишта во кои учат деца од Ромска Популација (11 Октомври, Магдалена Антова и .....)		Донатори НВО	
Програмска цел 10.2. ***Организирање на вон наставни активности за да се дополни знаењето кај минимум 50% (на годишно ниво) од вкупниот број на ученици Роми***							
Имплементација на позитивни практики од Проектот Мулти - Култи	Најмалку 50 деца вклучени во активности на Мулти Култи	Извештаи од Мулти - Култи		НВО Сектор за образование		Донатори НВО	
Изработка на прирачник за вон наставни активности	Спроведени најмалку 70% од активностите во прирачникот	Прирачник - збирка на добри практики		НВО Сектор за образование Биро за развој на образованието		Донатори НВО	

***Стратешка цел 11.*Намалување на бројот на ученици кои го напуштаат средното образование под разни основи**

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска цел 11.1 ***Намалување за 30 % на бројот на деца кои се осипуваат од средните училишта***							
Изработка на годишни анализи за бројот и причините за осипување на Ромските деца од средните училишта	Намален број за 30 % од вкупниот број на деца кои го напуштаат основното училиште	Годишни Извештаи		Сектор за образование		ЛС и Просветен инспекторат	
Делегирање на надлежност на стручна комисија за проблемот со деца кои го напуштаат училиштето		Работна стручна група составена од релевантни стручни лица		Сектор за образование + НВО		ЛС и Просветен инспекторат	
Програмска цел 11.2 ***Развој на механизми и алатки за спречување на децата да го напуштат средното образование***							
Изработка на Прирачници за образовниот кадар со разработени превентивни механизми за напуштање	Прирачник како помагало за наставниците (комуникациони вештини за работа со деца и родители) да користат алатки за работа со деца кои покажуваат одредени симптоми на напуштање на училиштето	прирачник		Сектор за образование		Донатори МОН Биро за развој на образование	
Развој на проекти за едукација на децата и нивните родители за последиците од напуштање на образовниот процес	Зголемен интерес за 30 % од вкупниот број на Ромска популација во Општината за проблемите во образовниот систем	Извештаи од трибини , работилници, Слики и сл.		Секторот за Образование и НВО		Донатори НВО МОН Државен просветен инспекторат	

***Стратешка цел 12*: Јакнење на капацитетите на Ромските Деца во образовниот процес**

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска цел 12.1. ***Надополнување на пропуштените знаења од претходно пропуштениот материјал за најмалку 50% од вкупниот број на ученици Роми кои покажуваат слаби резултати***							
Работилници за подигање на свеста на родителите за битноста на образованието на нивните деца	Зголемен интерес за 30 % од вкупниот број на Ромска популација во Општината за проблемите во образовниот систем	Извештаи од спроведени активности на НВО		НВО Сектор за образование Средни училишта		Донатори НВО	
Формирање на генерациски тимови во училиштата во кои учат деца од Ромска популација	Подобар успех на Ромските деца	Извештаи од училиштата		Основните училишта во кои учат деца од Ромска Популација (11 Октомври, Магдалена Антова)			
Програмска цел 12.2. ***Организирање на вон наставни активности за да се дополни знаењето кај минимум 50% (на годишно ниво) од вкупниот број на ученици Роми***							
Имплементација на позитивни практики од Проектот Мулти - Култи	Најмалку 50 деца вклучени во активности на Мулти Култи	Извештаи од Мулти - Култи		НВО Сектор за образование		Донатори НВО	
Изработка на прирачник за вон наставни активности	Спроведени најмалку 70% од активностите во прирачникот	Прирачник - збирка на добри практики		НВО Сектор за образование Биро за развој на образованието		Донатори НВО	

***Стратешка цел 13.*Намалување на бројот на возрасни Роми кои имаат неоформено образование**

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска цел 13.1 ***Поддршка на АВРМ за евиденција и анализа на бројот на Роми со неоформено образование***							
Формирање на тим	Формиран и обучен тим	Оперативен тим во предвидениот рок		НВО			
Планирање и имплементација на истражување	Планирано имплементирано истражување	Спроведено истражување		НВО		Донатори	
Евидентирање на бројот на возрасни лица со неоформено образование кои бараат работа до крајот на 2013 г.	Подготвена листа на неписмени полнолетни лица	Утврдена прецизна бројна состојба и евиденција на неписмени лица		НВО		АВРМ	
Програмска цел 13.2 ***Развој на мерки за мотивација за описменување на возрасни Роми***							
Формирање на тим	Формиран и обучен тим	Оперативен тим во предвидениот рок		НВО		ЛС и МОН Просветен инспекторат	
Планирање и имплементација на истражување	Планирано имплементирано истражување	Спроведено истражување		НВО		ЛС Просветен инспекторат МОН Донатори	
Евидентирање на бројот на неписмени возрасни лица до крајот на 2013 г.	Подготвена листа на неписмени полнолетни лица	Утврдена прецизна бројна состојба и евиденција на неписмени лица		НВО		ЛС НВО	
Подготовка и иплементација на најмалку 2 мали 6	-Подготовени и иплементирани	- Број на подготвени проекти		НВО, ЕЛС-Одговорен за образование		Донатори	

месечни проекти за описменување на групи од по 30 лица на годишно ниво	најмалку 2 мали 6 месечни проекти -Формирани 2 групи од по 30 лица на годишно ниво -Описменети најмалку 50 лица на годишно ниво	- Број на имплементирани проекти - Број на формирани групи - Број на описменети лица на годишно ниво					
Програмска цел 13.3 ***Да се обезбеди лиценцирање на минимум едно училиште за основно образование на возрасни***							
Евидентирање на вкупниот број на возрасни лица кои немаат оформено основно образование до крајот на Јуни 2013 г.;	-Формиран тим -Формулирано и доставено соопштение до сите локални медиуми -Одредено лице за контакт -Конечен список	-Формиран тим во предвидениот рок -Број на формулирани и доставени соопштенија до локални медиуми -Одредено лице за контакт во предвидениот рок -Подготвен конечен список во предвидениот рок		ЕЛС НВО		ЛС Просветен инспекторат МОН	
Обезбедување на административна поддршка и подготвка на соодветна проектна документација за обезбедување финансиска и стручна поддршка за реализација на училиште за возрасни (основно образование) кое ќе отпочне со работа 9-2013 г.;	-Доставено барање за акредитација на еден правен субјект за основно образование на возрасни -Добиена лиценца /акредитација за еден правен субјект за основно образование на возрасни	-Комплетирана потребна документација -Навремено доставено барање до совет за акредитација пир МОН - Добиена лиценца /акредитација за еден правен субјект за основно образование на возрасни до крајот на 2013		ЕЛС НВО		Просветен инспекторат МОН	

Програмска цел 13.4 ***Да се обезбеди лиценцирање на минимум едно училиште за средно образование на возрасни***							
Евидентирање на бројот на возрасни лица кои немаат оформено средно образование до крајот на Септември 2013 г.;	-Формиран тим -Формулирано и доставено соопштение до сите локални медиуми -Одредено лице за контакт -Конечен список	-Формиран тим во предвидениот рок -Број на формулирани и доставени соопштенија до локални медиуми -Одредено лице за контакт во предвидениот рок -Подготвен конечен список во предвидениот рок		ЕЛС НВО		ЛС Просветен инспекторат МОН	
Обезбедување на административна поддршка и подготвка на соодветна проектна документација за обезбедување финансиска и стручна поддршка за реализација на училиште за возрасни (средно образование) кое ќе отпочне со работа 9-2013 г.;	-Доставено барање за акредитација на еден правен субјект за средно образование на возрасни -Добиена лиценца /акредитација за еден правен субјект за средно образование на возрасни	-Комплетирана потребна документација -Навремено доставено барање до совет за акредитација пир МОН - Добиена лиценца /акредитација за еден правен субјект за средно образование на возрасни до крајот на 2013		ЕЛС НВО		МОН ЛС Донатори НВО	

ЗДРАВСТВО

Стратешка цел 14: ***Зголемување на бројот на имунизирани лица од 0-18 годишна возраст на Ромската популација во Општина Куманово за 30% до 2030 година***

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска цел 14.1 ***Утврдување на број на лица 0-18 годишна возраст од Ромска Популација кои не се редовно или воопшто имунизирани до крај на 2023 година.***							
Теренско истражување во Ромските населби Средорек, Бавчи и Стари Лозја за утврдување на број на лица кои не се редовно или воопшто имунизирани	-Утврден број на лица кои не се редовно или воопшто имунизирани -Изготвена дата база на податоци на лица кои не се редовно или воопшто имунизирани	-Спроведено истражување и подготвен документ -Број на опфатени населби -Број на опфатени семејства		Одел за вакцинација и систематски прегледи при ЗД Куманово, Патронажна служба при ЗД, РИЦ Куманово, Ромски НВО		Донатори	
Ажурирање на информации за број на лица кои не се редовно имунизирани од постоечка база на податоци на одел за имунизација при Здравствен Дом Куманово, Општа Болница Куманово и УВМК	-Ажурирани податоци за број на лица кои не се редовно имунизирани			Одел за вакцинација и систематски прегледи при ЗД Куманово		Детски диспанзер Куманово	

Програмска цел 14.2 ***Да се подобри информираноста кај 60% од вкупната Ромска популација во Општина Куманово за предноста од навремена имунизација докрај на 2027година.***							
Информативни средби со и во Р3 за подобрување на информираноста за бенефитот од имунизација	Организирани информативни средби со и во Р3 за подобрување на информираноста за бенефитот од имунизација	-Број на средби -Вкупен број на учесници од Ромската заедница		Одел за вакцинација и систематски прегледи при ЗД Куманово, Ромски НВО		Донатори и Министерство за здравство	
Подготовка, печатење и дистрибуција на флаери за бенефитот од редовна имунизација	-Подготвени, печатени и дистрибуирани флаери за бенефит од редовна имунизација	-број на испечатени флаери -број на поделени флаери		Одел за вакцинација и систематски прегледи при ЗД Куманово, Ромски НВО		Донатори и Министерство за здравство	
Програмска цел 14.3. ***Зголемување на бројот на имунизирани лица од 0-18 годишна возраст на Ромската популација во Општина Куманово за 6% на годишно ниво до крајот на 2028 година.***							
Организирање на вонредни акции за имунизација на Ромски деца 2 пати годишно	- Организирани вонредни акции за имунизација на ромски деца 2 пати годишно -Зголемен број имунизирани деца	-број на опфатени деца -број на опфатени ромски населби		Одел за вакцинација и систематски прегледи при ЗД Куманово, Ромски НВО		Министерство за здравсто и Донатори	
Организирање на теренска имунизација во домовите на лицата кои воопшто или делумно се имунизирани	-организирана теренска имунизација на лица кои делумано или воопшто не се имунизирани	- број на опфатени лица - број на опфатени ромски населби -број на организирани теренски иминизации		Одел за вакцинација и систематски прегледи при ЗД Куманово, Ромски НВО		Министерство за здравсто Донатори	

Стратешка цел 15: **Зголемување за 30% на систематски прегледи кај Ромската популација во Општина Куманово на лица 0-6 годишна возраст и до 18 годишна возраст на лица вон образовен систем**

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска цел 15.1. ***Утврдување на број на лица кои немат извршено редовни систематски прегледи до крај на 2023 година.***							
Теренско истражување во Ромските населби Средорек, Бавчи и Стари Лозја за утврдување на број на лица кои немат извршено редовни систематски	-Утврден број на лица кои не се редовно или воопшто имунизирани -Изготвена дата база на податоци на лица кои не се редовно или воопшто имунизирани	-Спроведено истражување и подготвен документ -Број на опфатени населби -Број на опфатени семејства		Одел за вакцинација и систематски прегледи при ЗД Куманово, Патронажна служба при ЗД Куманово, Ромски НВО		Министерство за здравсто и Донатори	
Програмска цел 15.2 ***Да се подобри информираноста за 60% од вкупната Ромска популација во Општина Куманово за бенефитот од редовните систематски прегледи до крај на 2026 година.***							
Информативни средби со и во РЗ за подобрување на информираноста за бенефитот од редовните систематски прегледи	-Информирани граѓани од РЗ за бенефитот од редовните систематски прегледи	-број на организирани информативни средби - број на опфатени граѓани - број на опфатени населби		Одел за вакцинација и систематски прегледи при ЗД Куманово, Ромски НВО		Министерство за здравсто и Донатори	
Подготовка, печатење и дистрибуција на флаери за бенефитот од редовна имунизација	-подготвени, печатени и дистрибуирани флаери за бенефитот од редовна имунизација	-број на печатени флаери -број на дистрибуирани флаери -број на опфат. Насе.		Одел за вакцинација и систематски прегледи при ЗД Куманово, Ромски НВО		Министерство за здравсто и Донатори	

Програмска цел 15.3 *Спроведување на систематски прегледи на Ромска популација во Општина Куманово кај лица на возраст 0-18 години кои не се опфатени во системот на формално образование во периодот март-октомври на годишно ниво до крај на 2025 година.*							
Формирање на тим од претставници од одел за вакцинација, лекар, медицинска сестра, претставник од Ромски НВО за спроведување на систематски прегледи на терен	-Формиран тим од претставници од одел за вакцинација, лекар, медицинска сестра, претставник од Ромски НВО за спроведување на систематски прегледи на терен	-Број на систематски прегледи		Одел за вакцинација и систематски прегледи при ЗД Куманово, Ромски НВО		Министерство за здравство и Донатори	
Организирање на квартални прегледи на деца 0-6 години и до 18 годишна возраст кои се вон училишен систем во населбите Средорек, Бавчи и Стари Лозја	-Организирани квартални прегледи на деца 0-6 години и до 18 годишна возраст кои се вон училишен систем во населбите Средорек, Бавчи и Стари Лозја	-број на опфатени деца		Одел за вакцинација и систематски прегледи при ЗД Куманово, Ромски НВО		Министерство за здравсто и Донатори	

Стратешка цел 16: **Намалување на број на ново заболени лица од болести на зависности и превенција на адолесцентни бремености кај РЗ во Куманово за најмалку 6% на годишно ниво во однос на состојбата утврдена заклучно со 31.12.2023 година**

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска цел 16.1 ***Утврдување на број на лица уживатели на опојни дроги и алкохол заклучно со 31.12.2023 година.***							
Превземање на податоци од Центар за зависности, невропсихијатриско одделение при ОБ, од ЦСР Куманово и од НВО кои работат на оваа проблематика, за утврдување на број на уживатели на опојни дроги и алкохол на лица од РЗ	-Превземени податоци и утврден број на уживатели на опојни дроги и алкохол на лица од РЗ	-Внесени податоци во банка на податоци -Подготвени листи на лица евидентирани зависници од алкохол и наркотици		-ЦСР, ЛС, Ромски НВО		Министерство за здравсто и Донатори	
Програмска цел 16.2 ***Да се подобри информираноста кај најмалку 200 млади Роми за штетното влијание на опојните дроги и алкохол, и ризиците на адолесцентните бремености и раѓања на годишно ниво до крај на 2026 година.***							
Организирање на информативни работилници и трибини на теми за штетното влијание од опојни дроги и алкохол	- Организирани информативни средби на теми за штетното влијание од опојни дроги и алкохол - Делумно информирани граѓани за за штетното влијание од опијати	- Број на организирани информативни средби, работилници и трибини - Број на опфатени лица		ЦСР, Центар за зависности, лекари специјалисти, Ромски НВО		Министерство за здравсто и Донатори	

Подготовка, печатење и дистрибуција на едукативни материјали за штетноста од користење на опојни дрооги и алкохол	-Подготвени, печатени и дистрибуирани флаери за штетноста од користење на опојни дроги и алкохол	- број на печатени флаери Број на дистрибуирани флаери		ЦСР, Центар за зависности, лекари специјалисти, Ромски НВО		Министерство за здравство и Донатори	
Утврдување на број на адолесцентни бремености на жените Ромки во општина заклучно со 31.12.2013 год. УВМК, ГАО Куманово, НВО	-Утврден број на адолесцентни бремености на жените Ромки во Куманово	Утврден број на адолесцентни бремености на жените Ромки во Куманово во предвидениот рок		-ГАО, УВМК, Ромски НВО		Министерство за здравство и Донатори	
Програмска цел 16.3 ***Да се подобри информираноста за правата од законот за здравствена заштита во однос на болестите на зависности, адолесцентната бременост, на најмалку 200 млади Роми на годишно ниво до крај на 2026 година***							
Организирање на Информативни работилници за правата од законот за здравствена заштита во однос на болестите на зависности, адолесцентната бременост	-Организирани информативни работилници за правата од законот за здравствена заштита	-број на организирани работилници -број на опфатени лица		ФЗО, Ромски НВО		Министерство за здравсто и Донатори	
Подготовка, печатење и дистрибуција на флаери за правата од законот за здравствена заштита во однос на болестите на зависности, адолесцентната бременост	-подготени, испечатени и дистрибуирани флаери за правата од законот за здравствена заштита во однос на болестите на зависности, адолесцентната бременост	- број на испечатени флаери -број на дистрибуирани лаери		ФЗО, Ромски НВО		Министерство за здравсто и Донатори	

Програмска цел 16.4 ***Да се олесни пристапот на Ромите до здравствените услуги преку вклучување на ромските здравствени медијатори***							
Информирање на ромската заедница преку кампања за новитетите во здравствената заштита и здравственото осигурување	Подобрена информираност на ромското население за можностите и олеснет пристап до здравствените и социјални услуги	- број на поделени флаери и брошури, - број на медиумски презентации - број на организирани средби , -		Министерсво за здравство и ЗЗЗ Куманово		Министерсво за здравство и Донатори	
Спроведување на конкетни активности и мерки за воспоставување на поголема доверба помеѓу Ромското население и институциите за здравствена и социјална заштита	Зголемена доверба помеѓу институциите за здравствена и социјална заштита и сензибилизирани здравствени институции за спецификите и потребите на ромското население во делот на здравството	- број на откриени лица без документи, - број на вклучени Роми во здравствениот систем , - број на вклучени Роми во бесплатните програми на Министерството за здравство, - број на извршени бесплатни прегледи ,		Министерсво за здравство и ЗЗЗ Куманово		Министерство за здравсто и Донатори	

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 17: **Намалување на број на ново заболени лица од болести на зависности и превенција на адолесцентни бремености кај Р3 во Куманово за најмалку 6% на годишно ниво во однос на состојбата утврдена заклучно со 31.12.2023 година**

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска цел 17.1. *Утврдување на број на лица уживатели на опојни дроги и алкохол и заклучно со 31.12.2023 година*							
Подготвено и спроведено истражување	Утврдување на број на лица уживатели на опојни дроги и алкохол и заклучно со 31.12.2023 година. Избрана НВО партнер. Избран истражувач	Избрана НВО партнер. Избран истражувач. Спроведен процес. Подготвен извештај.Констатиран и бројки и состојби.	До крај на 2023	НВО			
Програмска цел 17.2 *Да се подобри информираноста кај најмалку 200 млади Роми за штетното влијание на опојните дроги, алкохол, и ризиците на адолесцентните бремености и раѓања на годишно ниво до крај на 2026 година*							
Испланирана и спроведена информативно-едукативна кампања.	Информирани најмалку200 млади Роми за штетното влијание на опојните дроги, алкохол, и ризиците на адолесцентните бремености и раѓања на годишно ниво до крај на 2026 година	Избрана НВО спроведувач. Одреден координатор на кампањата. Подготвени материјали, порака летоци и направен план за кампањата. Спроведени активности.	До крај на 2026 година	НВО			

Програмска цел 17.3 ***Да се подобри информираноста за правата од законот за здравствена заштита во однос на болестите на зависности, адолесцентната бременост, на најмалку 200 млади Роми на годишно ниво до крај на 2026г***							
Испланирана и спроведена информативно-едукативна кампања.	Информирани најмалку 200 млади Роми за правата од законот за здравствена заштита во однос на болестите на зависности, адолесцентната бременост, на годишно ниво до крај на 2026г	Избрана НВО спроведувач. Одреден координатор на кампањата. Подготвени материјали, порака летоци и направен план за кампањата. Спроведени активности.	До крај на 2026 година	НВО			
Програмска цел 17.4 ***Да се олесни пристапот на Ромите до здравствените услуги преку вклучување на ромски здравствени Медијатори.***							
Обезбедување на можности и ангажирање на 5 ромски здравствени Медијатори кои ќе помогнат да се олесни приестапот на Ромите од Куманово до здравствени те услуги.	Спроведен конкурс и избрани 5 ромски здравствени Медијатори. Спроведена обука за здравствена медиција. Континурана работа на терен со ромската заедница.	Олеснет пристапот на Ромите до здравствените услуги преку вклучување на ромски Медијатори. Број на обучени избрани медијатори. Број на теренски активности.Број на вклучени Роми. Број на Роми кои се вклучиле во здравствениот систем. Број на прегледи.	До крај на 2030 година	НВО			

КУЛТУРА

Стратешка цел 18: **Да се промовираат ромската култура, фолклор и традиција за да се намалат и надминат стереотипите, предрасудите и дискриминацијата кон Ромите во Куманово.**

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска цел 18.1. ***Да се обезбеди финансиска поддршка од страна на Општина Куманово за најмалку Централна прослава на Светскиот ден на Ромите 8 април и 3 настани за зачувување на ромската традиција на локално ниво годишно во периодот 2023 – 2030.***							
Организирање на изложба на Василица	Организирана изложба автори деца или возрасни Роми на Василица	Организиран настан. Број на автори. Број на изложени дела. Број на посетители.	Секоја година до крај на 2030	Одделение за ЛЕР НВО			
Организирање на прослава на Светскиот ден на Ромите 8 април	Организирана прослава на Светскиот ден на Ромите 8 април	Број на кореографии на годишно ниво. Број на подготвени членови на ансамблот.	Секоја година до крај на 2030	Одделение за ЛЕР НВО			
Создавање на кореографија за настап на централен настан за прослава на 8 април	Креирана најмалку една кореоаграфија годишно.	Креирана и презентирана на 8 април по една нова кореографија секоја година до крајот на 2030.	Секоја година до крај на 2030	Одделение за ЛЕР НВО			
Театарска претстава на ромски јазик на Ѓурѓовден	Организирана Театарска претстава на ромски јазик на Ѓурѓовден	Избран автор. Број на проби. Број на вклучени автори. Број на посетители на претставата	Секоја година до крај на 2030	Одделение за ЛЕР НВО			

Стратешка цел 19: **Зачувување и унапредување на фолклорот и традицијата на Ромите во Куманово.**

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска цел 19.1. ***Да се обезбеди финансиска поддршка за функционирање на 1 ромско КУД финансиски од страна на Општина Куманово на годишно ниво во периодот 2024 – 2030.***							
Зажививање/Формирање на ромско КУД во Куманово	Најмалку 30 ромски деца и млади да се вклучат во работата на ромското КУД на годишно ниво во периодот 2024 – 2030	Избран претседател Обезбеден простор и услови Креирана програма за работа Број на членови	Декември 2023	НВО			
Организација на настани од поддржаното ромско КУД во периодот 2024 – 2030	Најмалку 3 настани/годишно организирани од поддржаното ромско КУД во периодот 2024 – 2030	Број на организирани настани	Годишно	Ромско КУД Куманово			
Редовни и тековни активности на друштвото и подготовка на нови кореографии	Направена најмалку 1 нова кореографија годишно од поддржаното ромско КУД во периодот 2024 – 2030.	Број на месчни активности Број на создадени нови кореографии	Годишно	Ромско КУД Куманово			

Програмска цел 19.2. ***Да се поддржи најмалку 1 ромски фоклорен фестивал во Куманово годишно во периодот 2024 – 2030.***							
Планирање, подготовка и организација на годишен Фестивал на ромска музика во Куманово	Да се промовира ромската музика во Куманово и пошироко. Да се привлечат туристи од македонија и пошироко	- Организиран фестивал - Број на оркестри - Број на песни - Број на посетители	Годишно	НВО, Ромско КУД Општина Куманово			

<u>Стратешка цел 20:</u> **Да се промовираат ромскиот јазик и литература за да се надминат стереотипите и предрасудите кон Ромите во Куманово**

Активности	**Очекувани резултати**	**Индикатори**	**Рок**	**Можен имплементатор**	**Буџет**		
					Сума	**Можен извор**	**Коментар**
<u>Програмска цел 20.1</u>. ***Да се обезбеди финансиска поддршка од страна на Општина Куманово за најмалку 2 настани за промоција на ромски литературни дела на локално ниво (по повод Светскиот ден на Ромите 8-ми април, Василица, Ѓурѓовден, и сл.) годишно во периодот 2023 – 2030.***							
Организирање на Конкурс за литературен труд, поезија или проза на Василица	Организиран Конкурс во 1 училиште. Избрани 3 труда. Доделени 3 награди. Наградените трудови промовирани на ниво на Општина.	Организиран Конкурс во 1 училиште. Вкупен број на трудови. Број на доделени награди.	На годишно ниво до 2030	ООУ, НВО			
Организирање на промоција на книга на ромски јазик	Организирана Промоција во Градската библиотека .	Формирана комисија. Избран автор. Организиран настан. Вкупен број на Посетители.	На годишно ниво до 2030	ООУ, НВО			

Стратешка цел 21: Да се промовираат ромскиот јазик и култура преку организација на театарски претстави за деца и возрасни за да се надминат стереотипите и предрасудите кон Ромите во Куманово.

Активности	Очекувани резултати	Индикатори	Рок	Можен имплементатор	Буџет		
					Сума	Можен извор	Коментар
Програмска цел 21.1. ***Да се обезбеди годишна финансиска поддршка од страна на Општина Куманово за заживување и функционирање на една драмска секција во ООУ во кое во значителен број учат деца Роми во периодот 2023 – 2030.***							
Функционирање на една драмска секција во ООУ во Куманово во кое во значителен број учат деца Роми	Избрано училиште. Избран одговорен наставник(од ромска националност). Избрани деца ченови.	Број на состаноци на секцијата годишно. Број на дела кои се подготвени. Поделени улоги. Подготвена и прикажана претстава на некој од 3-те најголеми Ромски празвници. Број на публика.	На годишно ниво до 2030г.	ООУ, НВО			